

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISSN:1300-9702 e-ISSN: 2149-3243

MATİLD MANUKYAN İLE İLGİLİ MEDYA İÇERİKLERİ ÖRNEĞİNDE MEDYADA TEMSİL

Media representation on the example of media content related to Matild Manukyan

Fatma Gökçen ATUK¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Ankara, Türkiye, fatma.atuk@hbv.edu.tr, orcid.org/0000-0001-6699-1554

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
06.12.2022
Kabul/Accepted:
27.03.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1215139

Anahtar Kelimeler

Matild Manukyan, Türk Basın Tarihi, İletişim Tarihi, Medya ve Temsil, Medya ve Etik

Keywords

Matild Manukyan, History of Turkish Press, Communication History, Representation in Media, Media and Ethics.

ÖZ

Kapitalist üretim-tüketim ilişkilerinin belirlediği toplumsal ve örgütsel yapı içerisinde medyanın ürettiği içerikler, güç ve iktidar ilişkileri çerçevesinde ideolojik bir işlev görmektedir. Bu medya ürünlerinden özellikle de haber metinlerinde, erklerin dili ve politikaları doğrultusunda toplumsal gerçeklikler bilinçli ve kasıtlı bir biçimde yeniden inşa edilmekte, ekonomik ve siyasal erklerin toplumsal konumları pekiştirilmektedir. Bunun da ötesinde kapitalizm, medya gibi tüm araçlarıyla, genel-geçer ahlaki değerleri dahi ekonomik değerler çerçevesinde dönüştürebilmektedir. Bu kuramsal temelden hareketle bu çalışmada, Türkiye’de bir dönem vergi rekortmenlikleri ile sıkça gündeme gelmiş olan genelevler sahibi Matild Manukyan ile ilgili çeşitli medya mecralarında üretilen içerikler, medya, güç-iktidar ilişkileri, medyada temsil ve etik ilişkisi bağlamında tartışılmıştır. Yöntem olarak betimsel içerik analizi kullanılmış olup, konuyla ilgili ulusal gazetelerde yayımlanmış haberler ve diğer bazı medya içerikleri incelenmiştir. Sonuç olarak, medyanın seks işçiliği gibi etik/ahlaki bakımdan temelde oldukça sorunlu bir konuda dahi siyasal ve ekonomik çıkar çevreleri ile aynı dili kullandığı, bu dil ve temsil biçimi ile sistemin değerlerini yeniden ürettiği, vergiye tabi olan bir iş kolu olarak kabul gören fuhuş medyanın da “yasal bir ticaret”, “bir iş kolu”, “bir meslek” olarak meşrulaştırdığı, bu sırada insan hakları ihlalleri, kadın ticareti, şiddet gibi birçok konu ve kavramı bu temsilden dışlayarak etik bir boşluk oluşturduğu tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Within the social and organizational structure determined by the capitalist production-consumption relations, the contents produced by the media have an ideological function within the framework of power relations. In especially news texts, social realities are reconstructed consciously in line with the language and policies of the Powers. Based on this, in this study, the contents produced in various media about Matild Manukyan, the owner of brothels, who was frequently on the agenda with his tax record holders in Turkey for a period, were discussed in the context of media, power-power relations, representation in the media and ethics. Descriptive content analysis was used as a method, and the news published in national newspapers and some other media contents related to the subject were examined. As a result, it has been determined that the media uses the same language with political and economic powers, even on sex work issue which has big ethically/moral problems, and creates an ethical gap by excluding many issues and concepts such as human rights violations, trafficking in women, and violence.

Atf/Citation: Atuk, F. G. (2023). Matild Manukyan İle İlgili Medya İçerikleri Örneğinde Medyada Temsil. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 2, 969-986.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Fatma Gökçen ATUK, fatma.atuk@hbv.edu.tr

1. Giriş

Bu çalışmanın konusu, Türkiye’de 1990’lı yıllarda defalarca vergi rekortmeni olması sebebiyle dikkatleri çeken Matild Manukyan adlı genelev sahibesi ve seks işçiliği konusunun medyada temsildir.

Matild Manukyan’ın kamuoyunda tanınırlığı, 1980’li yıllarda en çok vergi verenler listesinin üst sıralarında yer almaya başlaması ve ardından 1990’lı yıllarda art arda vergi rekortmeni olması üzerine basının da O’na ve hikayesine gösterdiği büyük ilgi ile gündend güne artmış, bununla birlikte kendisine bu büyük serveti sağlayan “iş”, tartışmalara neden olmuştur. 1980’li yıllardan başlamak üzere Manukyan hayatının çeşitli dönemlerinde (vergi dönemleri, torunlarının ölümü, evinin önünde bombalı saldırıya uğraması, oğlunun ölümü, kendisinin ölümü) ve birçok kurum ve kuruluşu yaptığı bağışlarla basında yer almış, belgesellere konu olmuştur.

Manukyan’ın hayatı etrafında şekillenen toplumsal tartışmalar ve bunların basında temsil edilmiş biçimleri yalnızca Türk basın tarihi için değil, sosyal bilimlerin pek çok alanı için de farklı açılardan ele alınabilecek potansiyele sahip bir vaka teşkil etmektedir. Zira Manukyan’ın defalarca vergi rekortmeni olması, fuhuş gibi hem devlet, hem toplum, hem de bireyler için oldukça mahrem olan, her birinin görmezden geldiği, yok saymayı tercih ettiği bir konuyu kamuoyunda apaçık görünür kılmıştır. Kamuoyu tarafından dışlanan bu konu, “Manukyan” adı etrafında, medya aracılığıyla kamusal tartışma alanına taşınmıştır. Bu çalışmanın amacı, bu görünürlüğü, bu temsilin ne biçimde, ne çerçevede olduğunu ya da medyanın ürettiği içeriklerin nicel çokluğunun konuyu gerçekten görünür ve tartışılır yapıp yapmadığını irdelemektir.

Medya pratiklerini en doğru biçimde anlama ve değerlendirebilmenin yolu, onu, içinde ortaya çıktığı sistemin koşulları doğrultusunda değerlendirebilmekten geçer. “Medya kapitalizmin ürünüdür ve bu araçların bütün ontolojileri ve epistemeleri bu sınıfsal bağ ile şekillenmektedir” (Kaya, 2020: 284). O halde medyanın hiçbir unsurunu kapitalizm ve onun ideolojik yönünü temsil eden liberal anlayıştan bağımsız olarak anlamlandırmak mümkün değildir. Medyanın gerçek işleyiş prensiplerini, onun ekonomi-politiği belirlemektedir. Serbest piyasa ekonomisi içerisine eklenmiş yapısıyla kar elde etmek ve bunu maksimize etmek anlayışında olan medyanın bu doğrultuda ürettiği içerikleri de bu gerçeklikle biçimlenmektedir. Aziz’in (1994: 12) de belirttiği gibi, kapitalist sistemde iletişim mekanizmaları kendi meşruiyetlerini tüm toplum için tek bir ortak çıkar (kamu yararı) dayandırsalar da nihayetinde iletişim araçlarının sahipliğine dayalı özel mülkiyetin esas olduğu böyle bir sistemde ortak çıkar, işletme sahipleri ve onların egemen çıkarları olarak ortaya çıkmakta, medya da gündelik hayat içerisinde bu gerçek ile uyumlu, kendisine özgü bir bilgi alanı meydana getirmekte ve yeni bir gerçeklik üretmektedir. Eleştirel medya yaklaşımlarının “gerçekliğin yeniden inşası” olarak tanımladıkları bu süreçte medya, “gerçekliği” bu belirli ekonomik, toplumsal, kültürel yapı içerisinde, bu yapının kodları çerçevesinde tasarlamakta ve her defasında yeniden üretmektedir. Dolayısıyla bu üretim, liberal anlatının iddia ettiği gibi toplumsal bir gerçekliğin olduğu gibi yansıtıldığı, tarafsız, ideolojisiz, objektif bir zeminde ve gerçekliğin bütün yönleriyle yapılmaz. Tam aksine her bir medya içeriği, hatta ve özellikle de haber metinleri, toplumsal ilişkilerden ve toplumdaki güç ve iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir. Bu ilişkiler medyayı, “gerçekliği” inşa ederken seçici, bilinçli ve kasıtlı bir çerçeveleme yapmak, bunu da gerçekliğin bazı unsurlarını tercih edip yansıtırken, bazılarını ise dışarıda bırakmak, gözlerden ve dikkatlerden saklamak yolunda yönlendirir. Örneğin, medya bir konunun haber değeri olup olmadığına karar vermenin yanında, o konunun hangi yönleriyle, hangi bağlamda haber olduğu ve hatta hangi çerçevede düşünülmesi, konuşulması, anlaşılması gerektiğini de söylemektedir. Yeniden üretilmiş bu gerçeklik, kapitalizmin, topluma genel-geçer toplumsal değerler olarak sunduğu kendi değerlerini de içerir. “Haberler, diziler, filmler, yarışma ve eğlence programları, belgeseller, haber, magazin ve hobi dergileri, gazeteler, insanlara içinde yaşadığı gerçekliğin değerlerini, değerlere yönelik tehditleri, normal ve anormal olan arasındaki ayrımı, kabul edilebilir olan ve olmayan hareketler arasındaki sınırları, gücün değiş-tokuş tarzlarını göstermektedir” (Dursun, 2013: 40). Üretim, dağıtım, paylaşım ve tüketim süreçlerinin tamamında malul olan ve emeği sahiplik ilkesi altında gasp eden, yani özünde kendisi etik olmayan bir sistemin etik kodlar üretmesi, “kapitalizmin kendi değer sistemini de yarattığı gerçeğini görmememiz halinde ironik gelebilirdi” ancak kapitalizm kamuya dair ortak bir iyi arayışı olmayan, aksine kendi sınıfsal ihtiyaçlarına cevap kaygısı taşıyan liberal etiği üretmiştir (Kaya, 2020: 284). Bu türlü etik anlayışı bir yandan ahlaki davranışlar bakımından bireyi sorumlu tutarak dikkatleri temeldeki yapısal, sistemsel sorunlardan uzaklaştırırken, diğer yandan da değer yargılarını kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirmekte, bu şekilde kendi çıkarları açısından her zaman tutarlı, ancak insani öz-değerler açısından ise sıklıkla çelişkili bir etik zemin oluşturmaktadır. Bu mekanizmayı örneğin, varlıklı bir bireyin evlilik dışı ilişkisinin “hovardalık” ya da “çapkınlık”, yoksul bir bireyinkinin ise “ahlaksızlık”, “fuhuş”

gibi ifadelerle tanımlanmasında açıkça görmek mümkündür zira, topluma hâkim olan üretim biçimi kendi sınıfsal aktörlerini karar alma süreçlerinde güçlü ve nüfuzlu kılmakta, toplumun zihinsel üretimi ve dolayısıyla değerleri bu güce göre biçimlenmekte, dolayısıyla bir eylemin ahlakiliği, eylemi gerçekleştirenin güç ve iktidar dengesindeki konumuna göre belirlenmektedir (Kaya, 2020: 285). Marks'ın ifadesiyle "her sınıfın, bu ister egemen ya da ister tâbi sınıf olsun, kendi ayırıcı değerleri olsa da, bir toplumdaki hâkim ahlâkî ide ve değerler egemen sınıfın fikirleri ve değerleri olup, bunlar var olan toplum düzenini ve onun sınıfsal yapısını meşrulaştırmaya hizmet ederler" (Aktaran: Cevizci, 2008: 255). Bugeja'nın da dediği gibi "Değerler etiğin bir bileşenidir. Diğer bileşen ise güçtür. Değerler paydır ve güç de paydadır. Matematikte olduğu gibi, eğer payda sıfır ise, pay ne kadar büyük ya da önemli olursa olsun, hiçbir şeyiniz yoktur" (Aktaran: Uzun, 2016: 22). Kapitalizm mümkün olan her şeyi metalaştırır, her şeye bir değişim değeri atfeder ve bu değer ölçüsünü de o şeyin ekonomiye katkısı nispetinde belirler. Kapitalist yapının en etkili aracı olan medyanın da bu güç ve iktidar ilişkilerinin kurallarını büyük bir iştah ile özümlediği ve uyguladığı, ürettiği içeriklerle de bunları yaygınlaştırdığı görülmektedir.

Stuart Hall'un çok haklı bir biçimde belirttiği gibi, "iletişim sistemleriyle ilgili bir çalışmayı, toplumda temsil sistemlerinin konumlandırıldığı toplumsal, teknolojik, ekonomik ve siyasal koşulları -bunların kurumsal olarak nasıl örgütlendiğini, belirli konumlara ve iktidar yapılarına nasıl bağıntılandırıldığını, iktidar alanı ve iktidarın işleyişiyle nasıl keşiştiğini- anlamadan geliştirmenin yolu yoktur" (1997: 90-91). Dolayısıyla medyanın çalışma prensiplerini anlayabilmek, "gazeteciler neyin haber olup neyin olmayacağına karar verirken ne tür ideolojik, sosyolojik, ekonomik ya da kültürel etkilenim süreçlerinden geçmektedirler? Kimin medya kanallarında sıkça görünme şansı vardır, medya olayları ve durumları açıklamak için kimlerin görüşlerine başvurmaktadır, yaygın medya kanalları hangi haberlere/kişilere daha geniş yer verirken, hangi olayları/kişileri görmezden gelmektedir ve olayların, durumların, açıklamaların aktarılmasında nasıl bir temsil yöntemi (sembolik faktörler, bunların arasındaki ilişkiler, klişeler, kalıp yargılar, önyargılar) benimsenmektedir?" (Arsan, 2004: 154) gibi doğru soruları sormaktan geçmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmada Manukyan hakkında Türkiye'de ulusal gazetelerde yayımlanmış haberler, gazeteci Mehmet Ali Birand'ın sunduğu "32. Gün" adlı belgeselin 1992 yılında yayınlamış olduğu "Manukyan Dosyası" isimli bölümü, gazeteci Cüneyt Özdemir'in hazırlayıp sunduğu "Vergi Rekortmeni Genelev Patroniçesi Matild Manukyan" adlı belgesel, Manukyan hakkında yapılmış röportajlar ve konu ile ilgili Türkçe ve İngilizce yayımlanmış ikincil kaynaklar incelenmiştir. Rastgele örneklem yöntemiyle seçilen gazetelerden *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah*, *Cumhuriyet*, *Yeni Şafak*, *Radikal*, *Meydan*, *Agos* ve *Aydınlık* adlı ulusal gazetelerde 1985 yılından günümüze kadar, Manukyan hakkında yapılmış 192 adet haber tespit edilmiş, bunlardan 45 adedi bu çalışmada kullanılmıştır. Haberlerin büyük çoğunluğu 1980'lerin ikinci yarısı ile Manukyan'ın hayatını kaybettiği Şubat 2001 tarihleri arasında yapılmış iken, yine çoğunluğunun *Milliyet*'te yayımlanmış olduğu dikkati çekmektedir. Elde edilen veriler üzerinden nitel içerik analizi yapılmış, medya içeriklerinde Manukyan'ın, kazancını elde ettiği "iş"nin, Manukyan örneğinde fuhuş/seks işçiliği olgusunun, medya tarafından nasıl tartışılıp sunulduğu, ne şekilde temsil edildiği incelenmiştir.

Çalışmada, her ne kadar yapılan "iş" aşağıda bahsedilecek olan nedenlerle, bir emek biçimi, bir meslek olarak kabul edilmese de, para karşılığında seks yapan, yaptırılan kadınlar için Dünya Sağlık Örgütü'nün de kabul ettiği şekliyle "seks işçisi", "seks işçiliği" kavramları kullanılmıştır. Bunun nedeni, diğer birçok kavramın incitici, damgalayıcı toplumsal anlamlar taşıyor olduğunun düşünülmesidir. Ancak metinde zaman zaman "seks kölesi", "sermaye", "fahişe", "genel kadın", "hayat kadını" gibi ifadeler de yer verilmiş olup bu kullanımlar, alıntı yapılan çalışmanın orijinal haline sadık kalınmasından kaynaklanmıştır.

3. Tartışma

3.1. Siyasal Erkekler, Ekonomik Erkekler ve Toplum Arasında Uzlaşma

Bir süreden beri seks işçiliği ile ilgili en temel tartışma, bunun bir tür kölelik mi, yoksa bir meslek mi olduğu tartışmasıdır. Bu ikisi arasındaki ayrım ise çoğunlukla, gönüllülük ve öz tercih olup olmadığına dayanılarak yapılmaktadır. Seks işçiliğini kadına karşı şiddet ve kadının sömürülmesinin en uç boyutu olarak ve bu sektördeki kadınları da mağdurlar olarak tanımlayan görüş, kadınların şiddet içeren birçok yöntemle bu işe

zorlandığı ve insanlık dışı şartlarda çalıştırıldığını kabul etmektedir. “20. yüzyılın başından itibaren özellikle köleliğin ve “beyaz kadın ticaretinin” önlenmesini amaçlayan uluslararası metinlerde ve fuhşun ortadan kaldırılması amacını taşıyan ulusal yasal düzenlemelerde, fahişelik ve fuhşun cinsel şiddet ve sömürü bağlamında değerlendirilmesi ve tanımlanması bu görüşün bir yansımasıdır” (CETAD, 2013: 12). Buna karşılık diğer görüşe göre yalnız fuhş sektöründe değil, diğer birçok sektörde de kadınlar cinsiyet eşitsizliği, ekonomik sorunlar, hatta taciz ve şiddet ile karşı karşıyadır. Sömürünün gerçek sebebi kadınların yaptığı iş değil, toplumsal yargılar ve yönetsel, yasal eksikliklerdir¹. İkinci görüş her ne kadar güçlü bir zeminde inşa ediliyor olsa da “fahişelik için ahlaki yargılardan bağımsız bir değerlendirme yapmak çok kolay değildir” (CETAD, 2013: 12). Bunun sebepleri, yine Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD)’nin iyi biçimde özetlediği gibi, onay, şiddet ve sömürü kavramları ile tartışılabilir. Bu kapsamda çalışanların bir kısmı kendi rıza² ve onaylarıyla bu işi bir meslek olarak yapsalar da, buradaki en büyük sorun, bu kadınların çoğunun yaşamlarını sürdürebilmek için başka bir seçenek görememeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Jeffreys (2008) bu anlamda, “fahişeliğin” kadınlar açısından sadece bir iş, cinsel özgürlüğün ifadesi ya da bir tercih olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Jeffreys’e (2008) göre bunlar, seks endüstrisi, seks işçiliği örgütleri ve bazı post-modern teorisyenlerin çıkar ilişkisi içerisinde yaptığı işbirliğinin ifadeleri iken, “fahişeliğin” tek gerçek tanımı “şiddet”tir. Raymond (2013) da fahişeliğin iddia edildiği gibi kadının cinsel özgürlüğü ile ilgili olmadığını, bunun erkek talepleri ile şekillenen, kar amacı güden ve asla kadının iyiliğini dert etmeyen bir endüstri olduğunu iddia etmektedir. Raymond bu noktada şu can alıcı soruyu sormaktadır: Fahişelik bir tercih ise neden bu nüfusun çoğunluğunu dezavantajlı kadınlar oluşturmaktadır?

Araştırmalar, seks işçisi olarak çalışan kadınların büyük çoğunluğunun çocuk yaşta taciz, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve tecavüz geçmişine sahip olduğunu, başta ekonomik olmak üzere dezavantajlı toplumsal kesimlerden geldiklerini, örneğin çocukluk ve gençliklerinde çoğunlukla eğitim alamadıklarını, çoğunlukla işsizlik nedeniyle fuhşa girdiklerini ya da eş veya nişanlıları tarafından geneleve satıldıklarını, Türkiye örneğinde küçük yaşta evlendirildikleri ve ilk cinsel deneyimlerini de yine küçük yaşta ve cinsel ilişkiye zorlanarak yaşadıklarını tespit etmekte (Açıkalın, 2013; Balseven Odabaşı ve diğerleri, 2012; Zengin, 2011; Brawn, 2008; Senn, 2008; Küntay ve Çokar, 2007; Ward, 2006; Do Espirito Santo, 2004; Simsek, 2003; Dalla, 2000; Raymond, 2013); bu verilerin özellikle de zorunlu-gönüllü fuhş kavramlarının analizinde çok önem taşıdığı belirtilmektedir (Açıkalın, 2013: 258-259). Konunun bir diğer önemli boyutu ‘şiddet’ kavramı çerçevesinde tartışılmaktadır. Yalnız Türkiye’de değil, dünya genelinde yapılan araştırmalar seks işçilerinin yoğun biçimde sözlü, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıklarını onaylamaktadır (Lowman, 2000; Potterat, 2004; Farley, 1998). Fuhşun kadına yönelik bir şiddet biçimi olduğu, dolayısıyla bir meslek olarak kabul edilemeyeceği ve hatta ortadan kaldırılması gerektiğini savunan WHISPER (Women Hurt In System of Prostitution Engaged in Revolt)’a göre de fuhş, erkeğin kadına karşı işlediği suçların en geleneksel biçimidir. (Aktaran: Açıkalın, 2013: 248). Bu konuda ele alınması gereken son temel kavram ise ‘sömürü’dür ki, bu sömürü de bedensel³, ruhsal⁴, ekonomik⁵ olmak üzere geniş bir alana yayılmaktadır.

¹ Örneğin ‘fahişeliğin’ suç olmaktan çıkarılması gerektiğini savunanlardan biri olarak Thompson (2000: 247), böylece kadınların yoksullukla kendi başlarına mücadele edebilecekleri ve ekonomik özgürlüklerini sağlayabileceklerini, cinsellik konusunda kendi öz tercihlerini ortaya koyabileceklerini ve kendi seçimleriyle oluşturdukları kendi yaşamları ve gerçekleri için ataerkil kodlar çerçevesinde cezalandırılmalarının önleneceğini iddia etmektedir.

² Coşkun (2014), Türkiye’de fuhşa zorlama tanımı ve cinsel sömürü amacıyla insan ticareti tanımı arasında, sınır aşımı dışında önemli bir farklılık bulunmadığını, her ikisinde de kadınların ufak da olsa para almaları ve/veya çıkar sağlamalarının “rıza” olarak nitelendiğini, oysaki cinsel sömürü amacıyla yapılan kadın ticaretinde tacirlerin fuhşa zorlanan kadınlara az miktarda da olsa para verebildiğinin bilindiğini, buna Palermo Protokolü’nün insan ticareti tanımında da işaret edildiğini belirtmektedir.

³ Genelev çalışanı bir kadının ifadeleri: “...Hiç olmazsa adet günlerinde izinli yap, dedim devlete. Adet günü kanlar paçalarım, bacaklarım akıyor, öyle çalıştırıyorlar...” (Aktaran: Zengin, 2011: 109).

⁴ Bu ruhsal sömürü sürecinin en trajik sonuçlarından ve de göstergelerinden biri olarak, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye’nin yapmış olduğu bir araştırmada ‘seks işçisi’ olarak tanımlanan yani “kendi arzusuyla bu sektörde çalışan” kişilerle yapılan görüşmelerde, bu kişilerin önemli bir kısmının alkol ve uyuşturucu kullandığı ve bunları, yaptıkları işin tüm olumsuzluklarına karşı bir “katlanma aracı” olarak tanımladıkları tespit edilmiştir (Türkiye’de Seks İşçilerinin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı: İhtiyaçlar ve Öneriler, 2014, 30-32).

⁵ Genelevlerde yaşanan ekonomik şiddet ve sömürü düzeni ile ilgili Zengin’in (2011: 112-120) tespitlerine göre, vekiller su, elektrik, vergi ve kadınların özel ihtiyaçlarını karşılamak adına kadınlardan yüksek miktarlarda para toplamakta, patronlar kadınların kazançlarının çoğuna el koymakta, sigorta primleri ödenmemekte ya da eksik gösterilmekte, bu nedenle yaşam süreleri emekli olmaya yetmemektedir.

Kısacası “fuhuş olgusu, kadının fuhşa itilme nedenlerinden, fuhuş pazarındaki ilişki biçimlerine, fuhşun kadın üzerindeki maliyetlerinden, toplumda fuhşun erkek egemen ideolojiye hizmet eder bir biçimde meşru kılınmasına kadar çok boyutlu ele alınması gereken bir sorundur” (Açıkalın, 2013: 244). Öte yandan tüm bu boyutların önemli bir ölçüsünde siyasal erklerin endüstri ile işbirliği göze çarpmaktadır.

Sargın'ın (2006) bu konudaki tespitleri oldukça dikkat çekicidir: International Monetary Fund (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası ekonomik örgütler yoksul ülkelere dış borçlarını ödeyebilmeleri için turizm ve eğlence sektörlerini geliştirmelerini tavsiye ederken, bu örgütlerin yapısal uyum programlarını uygulayan birçok Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkesinde seks ticareti bu ülkelerin kalkınma stratejisi haline gelmektedir. Yoksul ülkeler kadar, Japonya, Kanada, Hollanda, Almanya gibi geç kapitalist ülkeler de seks ticaretinden kazanmaktadır. Fuhuş, bunun dışında, uluslararası insan kaçakçılığının da önemli nedenlerinden biridir. “Fuhuş amaçlı kadın kaçakçılığı yapanlar, ticaretini yaptıkları kadınlar üzerinden; kadın kaçakçılığıyla fuhuş sektörü genişleyen ülkeler sektörden topladıkları vergilerle; arzı sağlayan ülkeler yerli ve uluslararası seks turizmi yoluyla bu süreçten kazançlı çıkıyor. Bir başka deyişle, herkes küresel seks ticaretinden kazanıyor. Endüstrinin köleleri olan kadın ve kız çocukları dışında!” (Sargın, 2006). Bu noktada, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye'nin yayımlanmış olduğu bir çalışmada (2014) “seks işçiliği”ni “herhangi bir ücret veya mal ve çıkarlar karşılığında kadın, trans ve erkeklerin kişilere rızaları dahilinde cinsel hizmet sunması” olarak tanımlayıp, “seks işçiliği”nin “çoğunlukla yanlış bir perspektifle insan ticareti ve çocuk fuhşu ile ilişkilendirildiğini” belirttikten sonra, “çocukların sektör içerisindeki yerinin genişlediğini, daha fazla çocuğun bu sektör içerisinde beden ve ekonomik olarak sömürüldüğünü” ve bugün bu sektörde çalışanların çoğunluğunun büyük dezavantajlar nedeniyle ve önemli bir kısmının da çocuk yaşta fuhşa girdiğini söylemesi önemli bir çelişki gibi durmaktadır. Dolayısıyla fuhuş ve bu amaçlı insan ticaretinin ulusal⁶ ve uluslararası düzeydeki yasal boşluklardan faydalandığı ve hatta teşvik edildiğini söylemek mümkündür. Heidensohn'un (1985: 135) ifadesiyle, fahişelik fiili iki kişinin işlediği ama sadece kadın partnerin suçlu kabul edilip cezalandırıldığı tek suçtur. Bununla birlikte, toplumsal tanımlamalar da, birilerinin kadının bedeni üzerinden kar ve çıkar sağlıyor olması, kadının birileri aracılığıyla bir meta gibi satılıyor olmasına dair bir ima içermemekte ve bu işin “ahlaksızlık” boyutunun da sorumlusunun yine kadının kendisi haline geldiği görülmektedir.

Siyasi iktidarlar, bu sektörden para kazanan tüm ekonomik erkler ve toplumlar arasındaki sözü edilen bu iş ve söz birliği bir yana, konu hakkında medyanın aldığı, alacağı tavrın bu üçünükinden farklı olmayacağı/olamayacağını, kuramsal kısımda da tartışılmış olan, medyanın ekonomi-politiği, varoluş gerçekliği ve iş yapma ve içerik üretme pratikleri biçimi gereği, ön kestirmek mümkündür. Zira McLaughlin (1991: 249-272) popüler televizyon programlarında fuhuş ile ilgili üretilen söylem ve temsili araştırdığı çalışmasında, medyada “seks işçisi kadın-erdemli kadın” şeklinde bir ayırım yapıldığını, geleneksel anlatıya ait karakterler olarak anne, eş ve evlat olan kadınların “erdemli” kadınlar olarak kurtarılmaya değer kabul edildiğini, öte yandan seks işçisi kadınların “kötü” kadınlar olarak kurtarılmaya değer kabul edilmediği ve toplumdan dışlandığını tespit etmektedir. Medya bir yandan toplumsal kabul görmüş fuhuş ve “fahişe” temsillerini yeniden üretirken, diğer yandan da endüstri için bir pazar aracı görevi görmektedir. Sargın'ın (2006) da belirttiği gibi, internet de dahil olmak üzere küresel yaygın medya, bir yandan kadın bedenini cinsel metaya dönüştürerek endüstriye talep oluştururken, bir yandan da yayınlarıyla seks endüstrisinde müşteri ya da hizmet sunan olarak yer almayı normalleştirmekte ve meşrulaştırmaktadır.

Devam eden bölümde, şimdiye kadar tartışılan, medya ile siyasal ve ekonomik erkler arasındaki söz birliğinin örneklerinden biri olarak, Matild Manukyan ile ilgili çeşitli medya metinleri ve bu metinlerde fuhuş ve seks işçilerine dair üretilen temsiller incelenecektir.

⁶ Örneğin “Türkiye’de seks işçiliği, seks işçilerinin temel insan haklarını güvence altına alacak şekilde değil, aksine cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların kontrolü ve genelevlerde çalışan kadınlar dışındaki seks işçilerinin bu işi yapmasının önlenmesi amacı ile düzenlenmiştir. Bu durum, seks işçiliği yapanların gündelik hayatlarında maruz kaldıkları insan hakları ihlallerine karşı risk altında bir grup olmalarına sebep olmakta, bu grubun karşılaştığı riskleri arttırmaktadır” (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye, 2014: 13).

3.2. Matild Manukyan ile İlgili Medya İçerikleri Örneğinde Medyada Temsil

3.2.1. Konunun Ticari ve Ekonomik Kavramlar Çerçevesinde Ele Alınması

Manukyan ile ilgili haberlerin medyada temsiline dair ilk ve en dikkat çekici unsur, hem O'nun yaptığı işin, hem de seks işçiliğinin bir ticaret, ekonomik bir girişim ve sektör olarak tanımlanmasıdır. Özellikle 1980 ve 90'lı yıllarda vergi dönemlerinde çıkan haberlerde, Matild Manukyan'a yoğun olarak yer verildiği görülmektedir. Haberlerde, Manukyan'ın bir "genelev patroniçesi" olarak etiketlenmekten ziyade, bu alandaki "rekortmenliği"ne vurgu yapılarak, farklı, fakat aynı zamanda olumlu bir çerçeve içerisine yerleştirilmesi ilk dikkat çeken noktadır. Aslında burada, "vergi rekortmenliği" tamlamasının iinin nasıl doldurulduğu önemli bir sorunsaldır. Nihayetinde vergi verilmesi önemli bir vatandaşlık görevi olmakla birlikte, burada tartışma dışına itilen fakat mutlaka göz önünde tutulması gereken etik durum, bu vergiye tabi olan işin mahiyeti ve vergiye dahil edilirken kişinin buradaki niyetidir. Nitekim yıllar sonra *Sözcü*'deki yazısında Uğur Dündar ("Genelev Patroniçesi Nasıl Vergi Rekortmeni Oldu?", *Sözcü*, 15 Ağustos 2020) Manukyan'ın, bir dönem oldukça olumlu bir çerçevede temsil edilen vergi rekortmenliğinin iç yüzünü ifşa etmiş, Manukyan'ın "vergiden kaçırdığı kayıt dışı genelev kazançlarıyla aldığı sayısız taşınmazın kira gelirlerini beyan etmek zorunda kaldığı için vergi rekortmeni" olduğunu, bu taşınmazlardaki kiracılarının büyük çoğunluğunun "sözleşmelerde ödedikleri kirayı kuruşu kuruşuna göstermek zorunda olan kamu kuruluşları" olduğu için Manukyan'ın bu gelirleri mecburen beyan edip, 'zoraki' vergi rekortmeni olduğunu, kendisinin ise Manukyan'ın yasadışı işlerini çok defa haber yaptığını belirtmiştir. Vergi hesaplanması her ne kadar teknik bir süreci işaret etse de, en azından kamu vicdanının temsileci olarak liberal düzende görev yaptığı öne sürülen basın, bunu tartışmaya açması beklenirdi. Oysa incelenen dönemdeki haber metinlerinde bu konunun gerçeklik alanı dışına itildiği ve Manukyan'ın sadece bu alanda listenin üst sıralarında yer almasının matematiksel değeri ile öne çıkarıldığı görülmektedir. Haberlerde ard alan bilgisi olarak, Manukyan'a ait, vergilendirmeye tabi olan işin mahiyeti ve bu konudaki olası eleştirileri barındıran bir anlatının da inşa eksikliği özellikle göze çarpmaktadır. Örneğin, 31 Aralık 1991 tarihli *Cumhuriyet*'te yer bulan Manukyan röportajında ("Vergi Rekortmenliğini Kaptırmam", *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1991: 13), sözü edilen bu temsil biçimi görülmektedir. Röportajda "O, Çiller'in "Vergi Paketini" bile beklemeden, her yıl daha çok vergi ödeyebilmenin peşinde..." ve "mütevazılığa da gerek görmüyor" ifadeleri ile olumlu bir temsil oluşturulmuştur. Benzer bir biçimde aynı metinde, Manukyan'ın "Başkaları Türkiye'ye benim kadar emek veremez" sözleri de öne çıkarılarak, bu temsil daha da güçlendirilmiştir. Aynı şekilde *Milliyet*'te de yer alan bir başka röportajda ("Manukyan: Yardım Reklam İçin Yapılmaz", *Milliyet*, 23 Haziran 1995: 4), gazeteci, vergilerin parasının nereden geldiğini sorduğunda Manukyan, gayrimenkullerinden, otel ve fabrikalarından olduğunu belirtmiş, buna karşılık gazeteci, Manukyan ile diğer vergi verenleri karşılaştırırken, "... siz insanların gönüllerine hitap ediyorsunuz, geneleviniz var, başka şeyleriniz var" demiştir. "Genelevler" ile "gönüllere hitap etmek" arasında nasıl bir bağ kurulduğı ise belirsizdir.

Cumhuriyet'in, Manukyan ile ilgili diğer haberlerinde de bu konuda ciddi bir tutarlılık ortaya koyduğu, Manukyan'a işaret edilen yerlerde "vergi rekortmeni" tamlamasını benimsendiği, buna karşılık "genelev patroniçe"liği tanımlamasını ise kullanmadığı dikkati çekmektedir. Bu tarz haberlerden bir diğerinde ("İTO'da Manukyan Tartışması", *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1994: 11), gazetede, Manukyan'ın işinin tanımı dolayısıyla kendisine İstanbul Ticaret Odası (İTO) Meclis Üyeleri tarafından yöneltilen eleştirilerden bahsedilmekle birlikte, İTO Başkanı'nın "Biz, Manukyan'ın yaptığı işe değil, verdiği vergiye ödül veriyoruz. Bu durumu bir yönetim kurulu toplantısı boyunca tartıştık. Bu Matild Manukyan'ın ilk ödül alışı değil⁷. Hissiyatla hareket etmemek gerekir" şeklindeki açıklamaları verilmiş, böylelikle duruma dair tanımlama yapılmış ve tartışmaların da sınırı belirlenmiştir. Haberin devamında ise, dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in toplantıya katılmadığı ve bazı İTO Meclis Üyeleri'nin, Çiller'in Manukyan'a ödül vermesinin yakışık almayacağı, bu nedenle toplantıya katılmamasının yerinde bir tavır olduğunu belirttiklerine ilişkin ifadelere de yer verilmiş, burada "ödüllendirme" ile ilgili kuvvetli bir tartışmaya işaret etmekten çok, Başbakan'ın ödülü verip vermemesine odaklanılmış, konunun, esastan ziyade usulden eleştirildiği/eleştirebileceği bir anlam inşasına zemin hazırlanmıştır.

⁷ Cacho, Manukyan ile devlet arasındaki ilişkinin önemli bir belirteci olarak Manukyan'a üst üste beş yıl vergi rekortmeni olması üzerine verilen ödülü de hatırlatmaktadır: "... kazancı seks ticaretinden gelmesine rağmen" (2012: 22-23).

Yine *Cumhuriyet*'te yer alan bir başka haberde, ("Genelevlerde Grev Havası", *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1995: 18) genelevde çalışan kadınların sendikal haklarını elde etmek talebiyle işçi sendikalarına başvurdukları, sendikaların bu taleple toplu iş sözleşmesine gidecekleri ve eğer istenen sonuç alınmazsa kadınların bu kez greve gidecekleri, bunun ülke tarihindeki ilk genelev grevi olacağı yazılmıştır. *Cumhuriyet* bu haberde ayrıca, bir süre önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Sosyal Sigortalar Kurumu müfettişlerine yaptırılan teftişler sonucu, kadınların büyük çoğunluğunun sigortasız çalıştırıldığı, sigortalı olanların ise primlerinin kendilerine ödettirildiğinin tespit edilmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Aynı haberde on beş yıl önce eş tarafından kandırılarak geneleve satılan kadın ile yapılan görüşmeden öğrenildiği kadarıyla, genelevde çalışma koşullarının çalışanlar bakımından ne kadar sorunlu ve haksızlıklarla dolu olduğunun altı çizilmiş, kadınların genelev yönetimlerine yüklü miktarlarda borçlandırıldıkları, genelevlerdeki patron vekilleri tarafından kazançlarının büyük kısmına el konulduğu ve tehdit edildiklerinin öğrenildiği belirtilmiş, yine genelevlere yapılan teftişlerde çalışanların birçoğunun sigortasız olduğunun tespit edildiği belirtilmiş ve konu yine "ekonomik" boyutlarıyla çerçevelenmiştir. Bu haber, her ne kadar eleştirel ve dolayısıyla gazetede yer alan diğer anlatılar ile çelişiyor gibi görünse ve emek, hak, sömürü gibi kavramlara ilişkin bir duyarlılık ve bilinç taşıyor gibi dursa da, tıpkı "vergisini vermek" ile işin mahiyetinin tartışma dışına itilmesinin garantilenmesinde olduğu gibi, seks işçisi olarak çalışan kadınların da sosyal hak ve güvencelere sahip olmamalarının asıl problem olarak üretildiği ve yaptıkları işin, işçi-işveren çerçevesinden ele alınarak ücret mukabilinde verilen bir hizmet olarak diğer iş kolları ile benzer çerçeveye yerleştirildiği görülmektedir. Oysa bu işin hiçbir koşulu, örneğin bir restoranın çalışma koşulları ile bir olmadığı gibi, konunun bir restoranın gerekliliği ile bir genelevin gerekliliğinin eşitlenmesi tartışmasına indirgenmesi açısından, bu türlü, duyarlı gibi görünen haberlerin alt metinsel bir okuma ile bir kabul ve onay barındırdığını da gözden uzak tutmamak gerekir.

Bu şekilde "ekonomiye" referans eden tanımlama biçimlerinin diğer gazetelerde de yer bulduğu görülmektedir. Örneğin daha eski tarihlerde, 1985 yılının başlarında, Manukyan ve dönemin bir başka genelev işletmecisi Sümül Hanım'ın 1984 yılı vergi rekortmenleri sıralamasında üst sıralarda yer alması üzerine başlayan tartışmalar basına da yansımış, konu hakkında İstanbul Sanayiciler Odası Meclis Üyesi Ali Kermen'in açıklamaları *Milliyet*'in bir haberinde ("Sümül Hanım Tartışması Söz Düellosuna Döndü, *Milliyet*, 23 Ocak 1985: 1, 4) verilmiştir. Kermen'in de konuyu, tıpkı yukarıda sözü edilen şekilde "vergilendirilmiş kazancın kutsallığı" çerçevesinde değerlendirdiği, gazetenin ise bu değerlendirmeyi herhangi bir tartışmaya açmadığı görülmektedir. Aynı çerçeveyi, bu haberden yıllar sonra *Milliyet*'te yayımlanan bir başka haberde ("Genelevde 'Genel Grev'", *Milliyet*, 26 Haziran 1995: 13) daha görmek mümkündür. Bu haberle, genelevlerde çalışan kadınların DİSK çatısı altında örgütlenip haklarını talep etmeye başladıkları, bunun üzerine daha önceleri sigortasız çalıştırıldıkları ve genelev sahiplerinin geçmişe dönük prim yatırmak istemedikleri anlaşılan bu kadınlardan Türkiye genelinde yaklaşık üç bininin sigortalandığı kamuoyuna duyurulmuş, konu yine herhangi bir iş kolundaki çalışma koşullarına dair dar bir alanda ele alınmıştır.

Aynı gazetede, Necati Doğru'nun "Uysa da Uymasa da" adlı köşesinde "vergisini tam veren hiçbir mesleği aşağılayamayız. Çok ayıp olur" ("Matild'e Madalya", *Milliyet*, 3 Ekim 1992: 5) şeklindeki sözleri ise, "ayıp" kavramına yeni bir yaklaşım getirmektedir. Doğru, Türk Dil Kurumuna göre⁸, "töre kurallarına aykırı olan, utanç verici durum ya da davranış ya da eksiklik, kusur, noksan" olarak tanımlanan "ayıp" kavramını kullanış biçimi ile kelimenin anlamını ters yüz etmekte, içeriği esasında insanlık suçları silsilesi⁹ ile doldurulan ve bu nedenle de genel ahlak kuralları içerisinde aklanması mümkün görünmeyen ve bizzat kendisi "utanç verici bir davranış" olarak tanımlanabilecek bir alanı bu şekilde aklayarak, tartışmayı bambaşka bir algı alanı içerisine yerleştirmektedir. Haberde yer alan, vergisini tam veren hiçbir mesleğin aşağılanamayacağı yönündeki cümle ise, bir yandan Manukyan'ın sermaye alanını bir meslek olarak "normal"leştirmekte ve Manukyan'ı bir "meslek erbabı" olarak kabul etmekte, öte yandan daha da ileri giderek, vergisini tam vermek/kaçırmamak koşulu ile yapılan herhangi bir işi, mahiyetini hesaba katmaksızın haklılaştırmaya gidecek bir kapıyı aralamaktadır. Doğru, yazısının devamında yukarıdaki düşüncelerine paralel olarak, devletin vergi gelirlerinin

⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>

⁹ Uğur Dündar, yukarıda da anılan yazısında, bu konunun üzerine gittiği dönemlerde genelevlerde küçük yaşta kızların zorla çalıştırıldığı, kadınların borç senetleri imzalatılarak Anadolu'nun çeşitli yerlerine satıldığı, direnenlere işkence yapıldığı, zührevi hastalık kontrollerine gönderilmedikleri, bu muayenelere içine para konulmuş sağlık karnelerinin yollandığı, bu evlerde bedensel hatta zihinsel engelli kadınların çalıştırıldığı gibi sayısız "insanlık suçu"na dair ihbarlar aldıklarını, ilgili emniyet birimlerinin bu ihbarları çoğunlukla doğruladıklarını belirtmiştir.

sağlıklı bir biçimde tahsil edilmesi ve vergi kaçakçılığının önlenmesinin önemini vurgulamakta ve dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Manukyan'a plaket vermekten kaçınmasının, "devletin kadın eti satarak gelir elde eden birinden en yüksek gelir vergisini alabilmenin utancının bir göstergesi" olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışa göre asıl sorun, "verginin geneleve düşürülmüş olması"ndadır". Yazar, burada konuyu bir tür sektör analizine dönüştürmekte, herhangi bir sektörde bulunan her bir aktörün ahlaki değerlendirilme ölçütünü vergi vermek/kaçırmak şeklinde formüle edip, bunu sektörün yapısında yer alan arazları örtbas eden bir malzemeye dönüştürüp, temize çekmektedir. Manukyan'ın ödül aldığı bu tören ile ilgili gözlemlerini paylaştığı yazısında Melih Aşık ise ("Ödül", Milliyet, 3 Ekim 1992: 13), törende Manukyan'a "hoş geldin" bile denmediğini, Manukyan'ın diğer ödül sahiplerinin yanına, protokole oturtulmadığını, Başbakan Demirel'in Manukyan ile karşılaşmamak için büyük çaba sarf ettiğini anlatmış, Manukyan'a törende yapılan bu muamelenin "tek kelime ile ayıp" olduğunu söylemiştir. Yazısında, törende gazeteci Musa Ağaçık ile bir İTO yöneticisi arasında geçen diyaloga da yer veren Aşık, İTO yöneticisinin, Manukyan'ın geliri hakkında araştırma yaptıkları, vergi gelirlerinin "o şeyden" değil, gayrimenkullerinden geldiğini tespit ettiklerini söylediğini aktarmıştır. Buna karşılık törende bulunan bir başka gazetecinin sözü, tartışmanın absürlüğüne dair ince bir mizah içermektedir: "Yanlışı anlamayın, beyler Manukyan'a mesleğinden dolayı değil, vergi namusunda herkesin önüne geçtiği için kızıyorlar". Buna çok benzer bir başka temsil çerçevesini İlhami Soysal'ın "Merak bu ya!.." ("Merak bu ya!..", Milliyet, 22 Nisan 1992: 15) adlı köşe yazısında da görmek mümkündür. Soysal yazısında, Matild Manukyan gibi birçok başka ismi andıktan sonra "Demek ki bu vatandaşlarımız kazanmışlar ve vergilerini ödemişler. Böylelerine saygı duyarız" demiş, "milyarlarla oynayan" bazı başka isimlerin ne vergi ödediklerini merak ettiğini belirterek, tartışmayı yine vergilendirilmiş kazancın meşruiyeti bağlamında çerçevelemiştir. Yine *Milliyet*'in "Haftüalite" adlı köşesinde yazan Metin Çakmak, Manukyan'ın o yılki vergi rekortmenliğini değerlendirmiş ("Manukyan", Milliyet, 19 Nisan 1991: 16), "Milyonlarca metrekarelik tesislerde on binlerce işçi çalıştıran işyerleri dururken, 2.5 metrekarelik işyerlerinde az sayıda sermaye ile vergi rekortmeni olmayı başaran Manukyan'ın bu başarısı"ni sistemin başarısızlığı olarak nitelendirmiştir. Tartışmanın yine vergi ile kazancın meşruiyeti arasındaki ilişki üzerinden yürütülmesinin yanı sıra, Çakmak'ın, genelev odaları için kullandığı "2.5 metrekarelik işyerleri", seks işçisi kadınlar için ise kullandığı "az sayıda sermaye" şeklindeki ifadelerinin de altını yine bu bağlamda, hem de kalın çizgilerle, çizmek gerekir.

Ekonomi ve politika zemininde etik/ahlaki değerlerin değişkenliği ve bunun o dönem için yine bu zeminde nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin olarak *Radikal*'de 10 Şubat 2007 tarihinde yayımlanan haber dikkati çekmektedir. *Radikal* de yine tartışmaları vergi vermek/vergi kaçırarak konuları etrafında ele almış, "Özalizmin en keskin zamanlarında, ancak vergi vermeyi bir namus meselesi haline getiren biri o ödülleri, plaketleri hak edebilirdi. Şirket mülkiyetini başkalarının (uzak akrabaların, hatta çaycının) üzerine geçiren sermayedarlar, binbir şirketin hesaplarını iç içe karmakta, off-shore'larda kaybetmekte mahir holding sahipleri, kamu kaynaklarına çöküp bir de üstüne kamuyu borçlandıran tekeller arasında, en hor görülen sektörün en büyük patronu bu işte adeta bir namus dersi veriyordu. Matild Manukyan'ın o kadar parayı nasıl kazandığı sorusu bir yana, çok daha fazlasını kazandığını bildiklerimizin nasıl o kadar cüzi miktarlarda vergi verdiği sorusu duruyor aramızda..." ("Vergilendirilmiş Kazanç Kraliçesi", *Radikal*, 10 Şubat 2007, <http://www.radikal.com.tr/hayat/vergilendirilmis-kazanc-kralicesi-867060/>) demiştir. Bu türlü zihinsel kavram haritasının yıllar sonrasında bile aynı kaldığını görmek mümkündür. Balçiçek Pamir'in 2 Temmuz 2006'da, Antalya'da bir fuhuş operasyonunda aralarında kamu görevlilerinin ve bir kadın komiserin de bulunduğu çok sayıda kişinin gözaltına alınması üzerine yazdığı bir yazıda ("Manukyan vergi veriyordu kadın komiser ne demeli?", *Sabah*, 2 Temmuz 2006, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/07/02/cp/yaz1067-20-103-20060423-102.html>), kadın komiser fuhuşa göz yumması için haftada 1000 dolar verildiği, "Hem komiser, hem kadın, hem de fuhuşa göz yumsun diye aylığa bağlanmış. Yıllarca Manukyan'ı genelev işletiyor diye teşhir ettik. Ayıpladık, kınadık. Hiç olmazsa vergisini veriyordu rahmetli kadın. Kadın komiser ise düpedüz kadın satışının içinde. Üstelik faturasız" demiş, hem gazeteci, hem de bir kadın olarak aynı sorunlu temsili yeniden inşa edebilmiştir.

Nihayet yıllar sonra Dilipak, *Yeni Akit*'teki yazısında (Abdurrahman Dilipak, "Vergilendirilmiş Kazanç Kutsaldır", *Yeni Akit*, 6 Şubat 2021) Özal dönemi politikalarına da atıfta bulunarak, "Ve ilk 'Kutsal Fahişe' tartışması da bizde o gün başladı. Öyle ya, 'vergilendirilmiş kazanç kutsal'dı! 'Bir alışveriş, bir fiş' tartışmaları, KDV tartışmalarının gölgesinde bu konu kaynadı gitti. O yıl Karaköy Genelevlerinin Patroniçesi Matild

Manukyan vergi rekortmeni olunca, Maliye ona vergi rekortmeni olarak madalya taktı. Kampanyanın adı ‘Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır’dı ve Madam Matild de bu ‘Seküler kutsal’ın azizesi konumundaydı” diyecek ve sözü edilen bu sorunlu çerçeveyi ifşa edecektir.

Konunun, yukarıda da sözü edildiği gibi, etik/ahlaki bir çerçevede tartışılmasına ilişkin herhangi bir çabanın ise, en azından 1980’li ve 1990’lı yıllar boyunca, basında derhal değersizleştirildiği görülmektedir. *Milliyet*’te 1 Aralık 1993 tarihinde, “RP’linin Manukyan Alerjisi” başlığıyla yapılmış bir haber, bunun örneklerinden biri olarak ele alınabilir. (“RP’linin Manukyan Alerjisi”, *Milliyet*, 1 Aralık 1993: 25), Refah Partisi Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen’in Plan ve Bütçe Komisyonu’nda yaptığı konuşmayı konu edinmiştir. Ergezen konuşmasında, şehvet karşılığında kazanılan paradan alınan parayı kendisinin harcayamayacağını, bunlardan alınan paranın maaşlara yansıtılmaması gerektiğini söylemiş ve bu paranın ya kanalizasyon yapımında ya da dış borçların faizinin ödenmesinde kullanılmasını istemiştir. Gerçi Ergezen’in yaklaşımı ahlaki çerçeveyi fuhşun ahlak dışı bir iş olduğu yönünde dar bir alanda belirlemiştir ve insani hakları ihlal edilen kadınlar ve onların içinde bulunduğu/bulundurulduğu sömürü düzenine dair herhangi bir ciddi etik/ahlaki eleştiri barındırmamaktadır. Ancak burada asıl sorun, Ergezen’in şahsi görüşlerinin ötesinde, medyanın konu hakkında eleştirel tonlar içeren herhangi bir çıkışa karşı tahammülsüzlüğüdür. Haberde, konunun Ergezen ve Manukyan arasında şahsileştirildiği, komisyon üyelerinin Ergezen’in konuşmasını “kahkahalar eşliğinde” dinlediği belirtilerek, konunun inceliklerle karikatürize edildiği görülmektedir. Burada Ergezen’in konuşmasının “kahkahalar eşliğinde” dinlendiğinin söylenmesi ile haber söyleminin inşası arasındaki bağa dikkat edilmelidir. Bu söylemin inşa ettiği anlam, sözü geçen gazetenin konu hakkındaki daha önceki ve sonraki haber metinlerinde inşa etmiş olduğu söylem ile son derece uyumlu ve bütünüyle tutarlıdır. Zira Ergezen’in konuşmasını büyük ihtimalle Meclis üyeleri, en azından kendi partisi içerisinde destekleyenler olabileceği düşünüldüğünde, gazetenin bu destekleri de habere yansıtma yerine “kahkahalar”ı özellikle seçmiş olması, tam da haber metinlerinde, kuramsal bölümde de anlatılmış olduğu gibi, bilinçli bir biçimde gerçekliğin belli kısımlarının habere yansıtılırken belli kısımlarının ise dışlanması yoluyla söylemin inşa edilmesi sürecine denk düşmektedir. Bu haberle birlikte, Manukyan ve fuhş konularında kullanılan espri çatısı altındaki eril dil, diğer haber örnekleri başlıklarına da şu şekillerde yansımıştır: “Vergi Geneleve Düştü” (*Milliyet*, 26 Nisan 1990: 5), “Hepsi Manukyan’ın Altında Kaldı” (*Milliyet*, 12 Nisan 1991), “Vergide Genelevi Geçen yok” (*Cumhuriyet*, 13 Nisan 1991), “Baba Ana’ya Plaket Veremedi”, (*Milliyet*, 3 Kasım 1992: 5), “En Namuslu Mükellef Öldü” (*Milliyet*, 18 Şubat 2021, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/en-namuslu-mukellef-oldu-5290134>).

Medya tarafından Manukyan özelinde O’nun yaptığı “iş” ve fuhşa yönelik ekonomik ve yasal ticari kavramlar çerçevesinde inşa edilen temsilin barındırdığı sorunları görünür hale getirebilmek ve bu çalışmada şu ana kadar yapılan tespitler noktasında ortaya konulmuş olan eleştirileri güçlendirmek adına, Manukyan’a ait genelevlerde küçük yaşta kız çocuklarının çalıştırıldığına dair birçok defa kanıtlar ortaya konduğu, hatta zaman zaman bu iddialar nedeniyle genelevlerinin kapatıldığını hatırlatmak anlamlı olacaktır. Bu hatırlatma, Manukyan’ın insanlar üzerinde kurduğu tahakküm ilişkilerinin deşifresinin eksik bırakıldığını ve bu nedenle de bu durumun diğer iş kollarında da kuşkusuz var olan eşitsiz ve sömürgeci ilişkilerin eleştirisinden bir seviye daha yüksekte eleştiriyi hak ettiğini ortaya koyacaktır. Dönemin gazetelerinde yer alan bazı haberler bu iddiaları teyit etmiş, Manukyan da iddiaları inkar etmemiş, kendince gerekçelendirmiştir. Örneğin, Manukyan’ın bazı evleri, küçük yaşta kızları çalıştırdığı gerekçesiyle kapatılmış, hakkında soruşturma başlatılmış, bununla ilgili Manukyan “Küçük kız çalıştırdın diyorlar. Ben buna asla razı gelmem. Fakat, artık yaşlandım her şeyi en ince noktasına kadar takip etmem mümkün olmuyor. Belki de yanımda çalışanlar bana, doğru bilgi vermedi. Evlerin kapatılmasına da bu yüzden fazla kızmıyorum. Demek gerek gördüler ki böyle yaptılar.” diye cevap vermiştir (“Fuhş Sektörü”, *Milliyet*, 20 Ekim 1992: 19). Aynı konuyla ilgili olarak *Cumhuriyet*’in “Portre” başlıklı köşesinde, 10 Nisan’da Asayiş Şubesi Ahlak Masası ekiplerinin Manukyan’ın Kadıköy’deki yirmi dört evinde aramalar yaptığı, sonuçta on dokuz evin, yaşı küçük kadınların çalıştırıldığı, evler arasında dehlizlere rastlandığı gerekçesiyle kapatıldığı ancak “İstanbul’da bir seks probleminin yaşanmaması için evlerin dönüşümlü olarak mühürlenmesi”nin kararlaştırıldığı yazılmıştır (“Manukyan: Genelev Patronu”, *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1992: 17).

Yukarıdaki ikinci haberde küçük yaşta kız çocukları için kullanılmış olan “yaşı küçük kadınlar” ifadesi de ayrıca dikkat çekicidir. Yaşı küçük olduğuna göre “çocuk” olarak tanımlanması gerekenleri, gazetenin, “yaşı küçük kadınlar” olarak tanımlaması ve “çocuk” kelimesini kullanmaktan incelikli bir biçimde kaçınması bu

çalışmanın da tezleri açısından altı çizilmesi gereken bir husustur. Aynı kullanım *Milliyet*'in 20 Haziran 1985'te yaptığı bir haberde ("Genelevci Matilt Gözaltında", *Milliyet*, 20 Haziran 1985: 3) de bulunmakta, polisler tarafından yapılan bir baskında Manukyan'ın, evlerinde "kaçak ve küçük yaşta hayat kadınları çalıştırdığı"nın tespit edildiği belirtilmektedir. Yine aynı şekilde *Milliyet*'in 16 Mart 1992 tarihli bir haberinde ("Patroniçe Manukyan'a Gözaltı", *Milliyet*, 16 Mart 1992: 1) polislerce yapılan bir baskında Manukyan'ın evlerinde "karnesiz çalışan ve yaşı küçük 36 kadın"dan söz edilmektedir. Bunun kadar dikkat çekici bir diğer nokta ise, *Cumhuriyet*'in haberinde bahsedilen ve polisin evleri kapatmasının gerekçesi olarak sunduğu "evler arasındaki dehlizler"den, elde edilen diğer hiçbir haberde bahsedilmemiş olması ve *Cumhuriyet*'in de bunu bir tek cümle ile geçmiş olmasıdır. Gazeteler nedense bu dehlizlerin ne anlama geldiği, ne işe yaradığı gibi oldukça can alıcı soruları sormaktan geri durmuşlardır. Oysaki araştırmacı gazeteci Cacho'nun da anlattığı üzere, bu kız çocukları ve kadınların bazıları uluslararası çapta devam edegelen bir insan ticaretinin konusudurlar. Cacho (2012: 30) dünyada ve Türkiye'de uyuşturucu trafiğinin izlediği yol ile insan trafiğinin izlediği yolun aynı olduğunu ve bu her iki trafiğin de sistem içerisinde yasal bazı işleyişlerden faydalandığını, işte bu altyapı sayesinde Manukyan'ın kız çocuklarını ve genç kızları Türkiye'ye getirebildiğini anlatmaktadır. Yalnız Türkiye'de değil, dünyanın birçok ülkesinde fuhuş bir suç değil bir ticaret, bir endüstri olarak algılanıyor ve yalnız yasal olanlar değil, yasal olmayan fuhuş işi de devletlerin bu politikalarının yarattığı yarı rahat ortamda serpilip çoğalmaktadır (Cacho, 2012: 15). Bu noktada Erder ve Kaşka'nın (2003: 33), "İster uluslararası ister ulusal düzeyde olsun, fuhuş amaçlı insan ticareti 'yasal bir konu' olmanın ötesinde 'insani ve sosyal bir konu' olma özelliğini taşımaktadır" şeklindeki değerlendirmelerini de hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Sovyetler'in dağılmasının ardından 90'ların ortalarından itibaren, seks ticaretinin hem hedefi hem de ticaret yolunun geçtiği ülkelerden biri olduğu söylenirken (Erder ve Kaşka, 2011), Manukyan'ın vergi rekortmenliklerinin de aynı yıllara denk gelmesinin bir tesadüf olup olmadığı hakkında düşünülmelidir. Bununla birlikte, bu çalışmada incelenen hiçbir haber ya da yazıda, Manukyan ve O'nun adı etrafında konuşulan fuhuş olgusu ile insan ticareti olgusunu ilişkilendirmemiştir.

Medya, buraya kadar sözü edilen, yasal ekonomik ve ticari kavramsallaştırmalar ve vergisinin verilmesi koşulu ile her türlü kazancın "mübah", hatta "kutsal" kabul edilmesi gerektiği şeklinde söylemelerle inşa edilen temsilin tüm ana unsurlarını, Manukyan'ın bizzat kendisinin, kendisi için ömrü boyunca üretmiş olduğu kimlik inşasının unsurlarından ödünç almış gibidir. Bir diğer deyişle, Manukyan kendisini ve yaptığı işi hangi kavramlar dahilinde tanımlamışsa, medya da aynı tanımlamaları yeniden üretmiş gibi gözükmektedir. Bu anlamda medya ile Manukyan'ın konu hakkında ürettiği temsilin ortak noktalarına dair çok sayıda örnek, Manukyan'ın kendisi için biçmiş olduğu tanımlamaların medya tarafından da aynı şekilde kabul gördüğü ve tartışılmadan, sorgulanmadan aynı anlam inşasının devam ettirildiğini göstermektedir. Bu örneklerden biri olarak, *Milliyet*'te yayımlanmış olan, Perihan Çakıroğlu'nun Matild Manukyan ile yaptığı röportaj ("Fuhuş Sektörü", *Milliyet*, 20 Ekim 1992: 19) özellikle oldukça çarpıcı bir anlatıya sahiptir. Manukyan'ın bu röportajda, "neden ve nasıl vergi rekortmeni" olduğuna dair soruya verdiği cevap, "Çünkü ben her şeyin kaydını tutuyorum. Öyle alışmışım. Gelirim bir kuruşunu bile gizlemiyorum. Terbiyem böyle icap ettiriyor. Ne iş yaparsan yap ama devlete vergini öde" şeklinde olmuş, Manukyan, yaptığı işin meşruiyetini, işe ilişkin yasal ödevlerin yerine getirilmesi üzerine temellendirmiştir. Perihan Çakıroğlu yazısına şöyle devam etmektedir; "O günlerde bazı evleri de polisçe yaşı küçük kızları çalıştırdığı gerekçesiyle kapatılmıştı. Canı sıkındı ama belli etmemeye çalışıyordu. Böyle bir olay ilk kez başına gelmişti Manukyan'ın. O'nun evlerini hiç kimsenin kapatmaya gücü yetmez imajı vardı çünkü. Manukyan'a bu gücü nerden aldığını sordum:" ve Manukyan soruyu şu şekilde cevaplamıştır: "Ben namuslu çalışırım. Hiç kimseye de maddi-manevi bir borcum yoktur. Vergimi de tam ödemediğime göre bu gücü kendimden alıyorum. Ama bakın, artık namuslu çalışmak da eski moda oldu. Vergisini ödemeyenlere hiçbir şey oluyor mu?". Sözü edilen röportajda Manukyan'ın aslında asla yan yana kullanılmayacak iki kavram olarak "kadın satmak" ve "namus" kavramlarını hem de aynı cümlede kullanmış olmasından herhangi bir rahatsızlık duymamış olan gazetecinin, tam aksine Manukyan'ın çizmiş olduğu, vergisi verilen her işin yasal olmanın da ötesinde meşru ve hatta ahlaki olduğuna yönelik çerçeveyi nasıl da aynı iştahla benimsediğinin kanıtını, tek başına, Çakıroğlu'nun "sizin pazarda genel olarak kaç trilyon dönüyor?" yönündeki sorusunda kullanmış olduğu "pazar" kelimesinde dahi bulmak mümkündür. Manukyan'ın yine bu bağlamda sarf ettiği sözlerin hiç şüphesiz en ilgi çekici olanı ise, "Ben namusumla kadın satıyorum" şeklindeki sözleridir. Manukyan 1985 yılında *Milliyet*'e verdiği bir röportajında "Aslında vergi listesinde başlarda yer almamın tek nedeni kaçırılmadan ödemem... Çalmıyorum, çırpmıyorum, sattığım

kadınların vergisini son kuruşuna kadar ödüyorum.” (“Namusumla kadın satıyorum”, Sabah, 11 Eylül 1985: 9) demiştir. 1991 yılında vergi rekortmeni olduğunda da Manukyan yine aynı söylemi kullanmış, “Ben herşeyimin vergisini kuruşu kuruşuna hesaplatırım. Kendi harcamalarımı kazancımdan düşmem. Devlet hırsız değilim” demiştir (“Hepsi Manukyan’ın Altında Kaldı”, Milliyet, 12 Nisan 1991: 5).

Bir başka örnekte, Fransız *Liberation*’da yayımlanan bir röportajda (aktaran; “İstanbul’un Madamı”, Milliyet, 18 Ağustos 1997: 17) Manukyan, “Ben duvarlardan başka bir şey kiralamıyorum. Orada bir baharatçı, sigorta şirketi ya da genelev olması benim için aynı şey” derken, bu söylemin, yukarıda verilen örneklerde medya tarafından üretilen Manukyan’ın yaptığı işin herhangi bir diğer iş kolu ile eşitlendiği, insan ticaretinin herhangi bir ticarete denk tutulduğu söylem ile benzerliği kolaylıkla fark edilebilecektir. Yine Manukyan’a ait “ben halka hitap ediyorum, sürümden kazanıyorum” (“Fuhuş Sektörü”, Milliyet, 20 Ekim 1992: 19) sözlerindeki “sürümden kazanmak” ifadesi de ticari bir eyleme atıf yapmakta, herhangi bir üretim malı ile kadın bedenini ekonomik bir zeminde birbirine eşlemektedir.

Örneklerden de görüldüğü gibi, konu bakımından değerler alanına ilişkin herhangi bir sorgu alanı açmadığı gibi, ürettiği içeriklerdeki söylemi Manukyan’ın belirlemiş olduğu değerler örüntüsü çerçevesinde şekillendirmeyi tercih eden bir gazetecilik pratiği söz konusudur. Yasal sorumluluğun, yalnızca yasal ödevlere, daha da dar bir çerçevede vergiye indirildiği bu anlatım ile artı değere el koyan, tamamen eşitsizlik ve sömürü üzerine kurulu bu yapının sorunları kapsam dışına itilmektedir. Başka bir deyişle bu anlayış, ekonomik olarak bedelinin ödenmesi koşuluyla, herhangi bir konuyu “sorunlu” olmaktan çıkarmaktadır. Burada kamuoyunu temsilen varlık bulduğu iddia edilen gazeteye düşen pay ise, sorularla konunun tam da bu yönünü deşifreye gitmek yerine, aynı terminolojiye sahip çıkıp, bir tür pekiştirici işlevi görmeyi tercih etmek yönünde olmuştur. Manukyan’ın meşrulaştırmaya ve meşrulaştırılmaya çalıştığı/çalışıldığı konumu açısından “devlete vergi vermek” meselesi o denli önemlidir ki, *Milliyet*’in, Manukyan’a evinin önünde yapılan bombalı saldırının ardından yaptığı haberde olduğu gibi, haber metinlerine bununla ilgili bir şekilde sıkıştırılmaya çalışılan ifadeler zaman zaman, oldukça yapay, zorlama, hatta komik bir hal almaktadır. *Milliyet*’in sözü edilen haberinde (“Keşke Ben De Ölseydim”, Milliyet, 6 Ekim 1995: 30) olaydan sonra ağır yaralı bir biçimde hastaneye kaldırılan ve hala hastanede yatmakta olan Manukyan ile yapılan röportaja yer verilmiş, Manukyan, olayın hemen öncesinde muhasebecisinden “peşin vergi diliminin bir bölümünü ve KDV ödemesi için” bir buçuk milyar lira aldığını, olay sırasında bu paranın da ortadan kaybolduğunu belirtmiştir. Yine aynı haberde belirtildiği üzere, bu arada hastaneye kendisini ziyarete gelen dostları ise yakın koruması ve şoförünün hayatlarını kaybettiği bu büyük olayda kendisinin sağ kalmış olmasını “yaptığın iyilikler sana geri döndü, mucize eseri ölümden döndün” şeklinde yorumlamışlar, Manukyan ise “iyilikler koruyucu olarak geri döner. Kötülükler ise geri tepen silahtır” diyerek onları tasdik etmiştir. Diğer haber örneklerinde olduğu gibi burada da Manukyan ile önce “vergi” konusunun, sonra da yaptığı bağışların bir kez daha birlikte anılmak için özel bir çaba sarf edildiği görülmektedir. Bununla birlikte bu örnek, haber metinlerindeki mizansenin en açık bir biçimde görüldüğü örneklerden biri olarak göze batmaktadır.

3.2.2. Konunun “Hayırseverlik” Gibi Olumlu Kavramlar ve Değerler Çerçevesinde Ele Alınması

Birçok içerikte Manukyan’ın, özellikle de çeşitli kurum ve kuruluşlara yaptığı bağışlar nedeniyle, “hayırseverlik” kavramı dahilinde medyaya konu edildiği görülmüştür. Cacho’nun da (2012: 23) ifadeleriyle, Manukyan toplumda “genelevler kraliçesi” olarak tanınırlığının artması üzerine Müslüman olduğunu açıklamış, cami yaptırmak gibi hayır işlerine başlamış, bir yandan polis, politikacılar, hükümetler gibi müttefikler yardımıyla bu kölelik sistemi içerisindeki işlerini yaparken, bir yandan da vergi vermek, hayır işleri yapmak gibi, çeşitli diğer yasal işlerle toplumun bir kesiminden saygı ve değer görmüştür (2012: 25). Bu anlamda basının gücünü de kullandığı açıkça görülen Manukyan’ın, “Yardım reklam için yapılmaz” (“Manukyan: Yardım reklam için yapılmaz”, Milliyet, 23 Haziran 1995: 4) şeklindeki açıklamasının aksine, hayır işlerini gizli tutmadığı, bu vesileler ile çok defa basının karşısına çıktığı görülmektedir.

Bu anlamdaki en erken tarihli örneklerden birinde Manukyan, *Milliyet*’e verdiği bir röportajda (“Nasıl Patroniçe Oldum” yazı dizisi, “Kocanızın Kıymetini Bilin”, Milliyet, 1 Temmuz 1988: 8) 1960’ın başında genelev işine yeni girdiği zamanlarda Abanoz Sokak’taki kızların durumunun perişan olduğunu, karın tokluğuna çalıştıklarını, dışarı çıkmalarının yasak olduğunu, onlara acıdığını, kendisinin bu şartları iyileştirip kızları kazancına ortak ettiğini, çalışmadıkları zamanlarda dışarı çıkmalarına izin verdiğini anlatmıştır. Kendi ifadeleri ile Manukyan çalışma ortamında yaptığı değişiklikleri anlatmaya şöyle devam etmiştir: “Yine o

zamanlar patronlar şalvarla dolaşırlar, kavga küfür eksik olmazdı. Önlerine de pazarcı önlüğü takarlardı. Ben bütün bunları değiştirdim, girişe bir masa koydum, masa üstüne defter, kalem, marka koydum". Manukyan sokakları nasıl yaptırdığını, eski binaların yerine betonarme binalar yaptırıp, kötü tuvaletleri nasıl yenilettiğini anlatmıştır. Yine aynı yazıda Manukyan, sahip olduğu genelevlerde AIDS olmadığını, olamayacağını anlatırken "ben kızlarımın sağlık kontrollerine çok dikkat ederim" demiş ve çalıştırdığı kadınların sağlık kontrol rutinlerinden bahsetmiştir. "Dışarıda hastalık ve diğer riskler fazladır. Dışarıda kadın paranızı alır, tuvalete gidiyorum der kaçır. Ama bizde ilişki olmadan para alınmaz". Manukyan'ın bu açıklamalarındaki en büyük sorun, seks işçilerine "iyilik" yapmış olarak sunduğu şeylerin özünde kendi müşterileri ve nihayetinde de kendi kazancını arttırmak için yaptığı şeyler olmasıdır ki, hiçbir örnekte basının bu durumu sorgulamadığı görülmektedir. Nihayet aynı röportajda Manukyan da yaptığı değişikliklerin ne kadar isabetli olduğunu, o zamanlardan sonra en iyi çalışan evlerin kendi evleri olması ve çalıştırdığı ev sayısının kısa sürede kat kat artması ile açıklarken bu hususu kendi sözleri ile teyit etmiş bulunmuştur.

2 Temmuz 1988 tarihli *Milliyet*'te yer alan bir yazı ("Manukyan Mallarını Bağışlayacak", *Milliyet*, 2 Temmuz 1988: 8), bu anlamda Manukyan için kamuoyu önünde bir kimlik inşası çabalarını içeriyor olması bakımından oldukça önemli bir örnek olarak not edilebilir. Bu yılın, Manukyan'ın ilk kez vergi rekortmeni olduğu ve O'nunla ilgili tartışmaların da su yüzüne çıktığı yıl olduğu göz önünde tutulursa, basın aracılığıyla yürütülen bu kimlik inşası sürecinin de gereklilikleri daha iyi şekilde anlaşılabilir. Haberde Manukyan'ın, "kendisinin bile aklında tutamadığı muhteşem mal varlığını" öldükten sonra hayır kurumlarına bırakacağı, her yıl çok sayıda öğrenci okuttuğu, bununla birlikte üstünde basit bir etek bluzla, gösterişsiz bir apartman dairesinde mütevazı bir hayat sürdürdüğü anlatılmış, Manukyan ile yapılan röportajdan kesitlere yer verilmiştir. Bu röportajda Manukyan Hristiyan bir Ermeni olarak doğduğu halde şimdi Müslüman bir Türk olduğunu, Ramazan'da orucunu tutup, namazını kıldığını, Kuran okuyup, fitre ve zekatını verdiğini belirtmektedir. Daha da ilginç bir şekilde bu röportajda Manukyan, bir Türk olarak Türkiye'de ölmek istediğini, fanatik Ermenileri sevmediğini, "diplomatlarımızı öldüren Ermenileri lanetlediğini" belirtirken, "Ermeniler korkaktır" demekten de geri durmamıştır. Erkeklerin kadınlardan üstün ve özgür olduğu ve isterse zamparalık da yapabileceğini söyleyen Manukyan, homoseksüelliği kesinlikle anlayamadığını, bunun, ailelerin çocuklarının başını boş bırakmaları yüzünden arttığını, erkeklerin ameliyatla kadın olmak istemelerinin ise "tam bir delilik" olduğunu söylemiştir. Dikkat edilirse, basın aracılığıyla inşa edilmeye çalışılan bu kimlik, Türkiye'de geçerli birçok muhafazakar, ataerkil kodu içermektedir.

İlerleyen yıllarda Manukyan, medyanın da yardımlarıyla, "başta silahlı kuvvetler vakıfları olmak üzere çok sayıda hayır kuruluşlarına olan bağışlarıyla" ("Genelev Patronu", *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1992: 17) bilinmeye başlamıştır. Bu yıllarda Manukyan'ın profesyonel bir basın danışmanı ile birlikte çalışmış olduğu da göz önüne alınır, basın ve medya üzerinden bilinçli bir algı ve imaj çalışması yürütmüş olduğu da söylenebilir. Bu tür haber örneklerinden olarak, *Milliyet*'te, Manukyan'ın 700 Milyon lira bağışladığı Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji Servisini açarken, "Ömrümün kalan kısmını hayır işlerine adadım. Matild'i böyle hatırlasınlar" dediği yazılmış ("Cerrahpaşa'ya Yeni Umut", "Matild Elini Uzattı", *Milliyet*, 25 Nisan 1995), aynı olayı haber yapan *Hürriyet* ise haberi "Manukyan'dan Büyük Bağış" başlığı ile vermiştir. Her iki haberde de Manukyan'ın isminin, daha önceki örneklerde görüldüğü gibi, "genelev patroniçesi" gibi yaptığı işe atıfta bulunan herhangi bir tanımlama ile birlikte kullanılmadığı görülmüştür. Yine bu haberde, Manukyan'ın, sağlık kuruluşlarına yardımlarının süreceğini söylediği belirtilmiştir ("Manukyan'dan Büyük Bağış", *Hürriyet*, 25 Nisan 1995: 38). 1995 yılının Haziran ayında, Manukyan'ın İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin bazı bölümlerine yüklü miktarlarda bağış yapmak istemesiyle kamuoyunda başlayan tartışmalar basına da yansımıştır. Bu tartışmaların taraflarından bir kesim, fuhuştan elde edilen para ile hayır yapılamayacağını savunurken, diğer kesim ise toplum yararına çalışan bir tıp kurumunun kendisine yapılacak hiçbir bağışı geri çeviremeyeceğini iddia etmiştir. Devletçe vergilendirilmiş bir kazancın gayrimeşru kabul edilemeyeceği, bu nedenle bağışın kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirenlerden biri de, fakültenin dekanı Prof. Dr. Nafi Oruç olmuştur. Haberde Prof. Dr. Oruç'un açıklamalarına yer verilmiş, Oruç, "Namusu nerde arıyorlar acaba" demiş ve Manukyan'ın vergisini veren, dolayısıyla vatanını, milletini seven bir vatandaş iken, namusun vatana borcunu ödemek demek olduğunu belirtmiştir ("Üniversitede Manukyan Krizi", *Milliyet*, 16 Haziran 1995: 1). Bununla birlikte, 16 Haziran'da yayımlanan bu haber için birinci sayfada kullanılan ve Manukyan'ı başörtüsü ile gösteren fotoğraf oldukça dikkat çekici ve göstergebilimsel açıdan tahlile açık bir imgedir. Aynı fotoğraf yine

Milliyet'te, daha önce de, haberin ("Manukyan'ın Evinin Önünde Bomba Patladı", *Milliyet*, 16 Şubat 1995: 1) konusu ile hiçbir ilgisi olmadığı halde kullanılmıştır.

25 Ağustos 1995 tarihinde *Milliyet*'te çıkan bir başka haber yine ("Manukyan 'Manevi Anne'", *Milliyet*, 25 Ağustos 1995: 4), hem başlığı hem kullandığı görseller, hem de haberin içeriği dikkatle incelendiğinde, Manukyan için bilinçli bir imaj tasarımı çabasının yürütülmüş olduğuna örnektir. Haberde Manukyan'ın daha önce on milyar Lira bağışlamış olduğu Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesini ziyaret ettiği anlatılırken, haber için "Manukyan 'Manevi Anne'" başlığı kullanılmış, Op. Dr. Ahmet İçağasıoğlu'na "oğlumu özledim" diye hitap ettiği, Atatürk için yazmış olduğu bir şiirin işlenmiş olduğu bir bakır levhayı hastaneye hediye ettiği ve başka hastanelere de çeşitli yardımlar, bağışlar yapmak istediği belirtilmiş, görsellerde Manukyan'ın küçük bir kız çocuğuyla birlikte çektiği fotoğraf kullanılmıştır. Haberde görsel ve yazınsal olarak annelik, yardımseverlik, bağış, Atatürk sevgisi gibi manevi hassasiyetleri harekete geçirecek unsurların bir arada yoğun bir biçimde kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yine *Milliyet*'in bir başka haberinde ("Manukyan İyileşiyor", *Milliyet*, 22 Nisan 1996: 3), evinin önünde uğradığı bombalı saldırı sonrası uzun süre tedavi gören Manukyan'ın sağlık durumunun iyiye gittiği belirtilirken, kaldığı hastane odasını Atatürk resimlerinin süslediği, Atatürk'e olan sevgisini O'na şiir yazarak anlattığı, Atatürk'ün, Türk kadınlarının saygınlığında en büyük emeği harcayanlardan biri olduğunu söylediği anlatılmaktadır.

Manukyan bu tarihlerde sıklıkla yaptığı hayır işleriyle basına konu olurken, bazı haber metinlerinde ise, esas konu bu olmasa da, Manukyan'ın hayırseverliği ve iyiliği üzerine özellikle vurgu yapıldığı görülmüştür. Bunlara örnek olarak *Milliyet*'in bir haberinde ("Manukyan Kabinayı Sordu", *Milliyet*, 3 Ekim 1995: 14) evinin önünde gerçekleşen patlamadan sonra ağır yaralanan ve tedavi altına alındıktan sonra ilk defa yakınlarının ziyaret ettiği Manukyan hakkında basın danışmanı Peyman Akcan'dan alınan bilgiye göre, Manukyan'ın, gözlerini açtığı ilk olarak kabinenin kurulup kurulmadığını, sonrasında ise, günler önce ameliyat ettirdiği bir genç ile bir bebeğin sağlık durumlarının nasıl olduğunu sorduğu aktarılmıştır. Bu haberler içerisinde daha erken tarihli bir haber, Manukyan'ın koşturduğu hayır işlerine dikkat çekmeye çalışırken, bir yandan da barındırdığı ironi bakımından burada anılmaya değer görülmüştür. Yine *Milliyet*'in yapmış olduğu bu haberde ("Manukyan'ı Bekleyen Köy", *Milliyet*, 11 Temmuz 1994, sayfa 20), Lüleburgaz'ın bir köyünde fuhuş nedeniyle bir yıldır kapalı olan bir oteli Manukyan'ın satın almasından köy halkının çok memnun olduğu belirtilmiş, fuhuş yapılması nedeniyle otelden büyük rahatsızlık duyan köy halkının, Manukyan'ın burayı okul ya da huzurevi yapacağından ümitli olduğu, burayı düzene sokarsa halkın Manukyan'ı muhtar bile seçebileceği anlatılmıştır.

Bu türlü haberlerin örneklerinden biri, *Milliyet*'in Manukyan ile ilgili yayımladığı yazı dizisinin 1 Temmuz 1988 tarihli bölümüdür ("Kocanızın Kıymetini Bilin", *Milliyet*, 1 Temmuz 1988: 8). Manukyan gazeteye verdiği röportajda "Ben bu kızlara acıyorum. Kendiliğinden gelenler de var ama derinine indiğinizde pek çoğu bir erkeğe kanarak yola çıkmış. Son durağı da genelev olmuş" diyerek, patronluğunu yaptığı işin doğasındaki sorunlu alana dair farkındalığını, "acımak" şeklinde ifade ettiği bir vicdan muhasebesi biçiminde ortaya koymuştur. Yazının devamında Manukyan kadınların geneleve nasıl "düşüğünü" anlatmış, Anadolu'daki genelevlerde çalışan kadınların "esir yaşamı sürdürdüğünü" ancak kendi evlerindeki kadınların ise serbest olduklarını, patrona borçlandıkları iddialarının tersine "vizite ücretinin yarısını aldıkları gibi, gece de ekstra ücretle çalıştıklarını", paraya para demeyecek kadar çok kazandıklarını anlatmış, hatta bu işi bırakmak isteyenlere "önayak" olduğunu, o güne kadar en az elli hayat kadını kendisinin evlendirdiğini söylemiştir. Bununla birlikte, yazısına "Manukyan Mesleğinden Şikayetçi" şeklinde bir ikinci başlık atan gazeteci, bu alan hakkında herhangi bir sorgulamaya gitme gereği duymadığı gibi, bir sonraki cümlede "Manukyan'ın toplum içindeki bu yaraya parmak bastığını" söyleyebilmiştir.

Manukyan'ın ölümünden sonra da çeşitli sebeplerle basına konu olmaya devam ettiği görülmektedir. Bir yandan *Milliyet*, 22 Şubat 2001 tarihli ve "Matilt Ablaya Elveda Kerpe Baba'ya Selam" başlıklı haberinde, Manukyan'ın ölümünün ardından çalıştırdığı kadınların yasa boğulduğunu, Manukyan'ın "çok iyi bir insan" olduğunu söylediklerini anlatırken, öte yandan *Hürriyet* ("Manukyan'ın Seks Kölesiydim Tek Kuruş Tazminat Alamadım", *Hürriyet*, 22 Şubat 2004) Manukyan'ın evlerinde on üç yaşından itibaren sigortasız, izinsiz, türlü işkencelerle çalıştırılan ve sonunda Manukyan'ın ölümünden sonra oğlu Kerpe Çilingir tarafından genelevlerin kapatılması üzerine tazminatsız bir şekilde işsiz kalan bir kadının Çilingir'e açmış olduğu tazminat davasının haberini yapmıştır.

3.2.3. Seks İşçisi Kadınların Temsilden Dışlanması

Ezgi'nin “Bugünkü toplumda, fuhşu meşrulaştırmak diye bir sorun yoktur. Çünkü bugünkü toplumda fuhuş meşrudur. Meşru olmayan, fahişelerdir” (Ezgi, 2019) şeklinde ifade ettiği toplumsal gerçekliği, Manukyan ile ilişkili medya içerikleri örneklerinden de görüldüğü gibi, medyanın da tekrar tekrar inşa ettiği söylenebilir. Bu inşa süreci, sürece dahil edilen kavramlar, kavramlaştırmalar ve aktörlerin çeşitli şekillerde temsili kadar, bunlardan bazılarının bu temsilden dışlanması, bu temsil ile çizilen toplumsal gerçeklikte görmezden gelinmesi ve neredeyse yok sayılması yoluyla da gerçekleşmektedir. Nitekim medya, siyasal ve toplumsal olarak gayrimeşru kılınan ve yok sayılan seks işçilerini kendisi de görmezden gelerek bu anlayışı devam ettirmiştir. Çalışma için tespit edilen haberlerin birkaçı dışında hiç birinde bir ya da daha fazla seks işçisine yer verilmediği, konu ve sorunlar hakkında bu kişilerin tanıklıklarına müracaat edilmediği, yine bu kişilerin yaşam koşulları, sorunları, istek ve beklentilerine dair herhangi bir sorgulama yapılmadığı görülmüştür. Oysaki Selek'in de dediği gibi, toplumlar, uluslar, kültürler, toplumsal gruplar ve bireyler “evet” dedikleri kadar, “hayır” dedikleriyle de tanımlanabilir; dolayısıyla toplumsal tarihi, kapsadıkları kadar dışladıklarıyla da birlikte okumak gerekmektedir (2007: 33). Bütün bir sektör onların işçiliği üzerinden kar elde ederken, hatta öyle ki, “İstanbul'da bir seks probleminin yaşanmaması için evlerin dönüşümlü olarak mühürlenmesi” (“Manukyan: Genelev Patronu”, Cumhuriyet, 17 Nisan 1992: 17) kararlaştırılabiliyorken, onlar dışında, sektörden kendi payını alan herkesin ihtiyaçları gözetilmektedir. Bu kadınlar o kadar yoktur ki, Ayşe Arman muhabir olarak haber yapmaya gittiği Zürafa Sokak'ın önünde “biz kadınlar bilmiyoruz bu mekanları ama erkeklerin çoğu bu bacasız fabrikaları biliyorlar... Burada Manukyan bir kraliçe. Kraliçenin evinde çalışmak kızların kalitesini bile değiştiriyor” diyebilmiştir. “Biz kadınlar” bu mekanları bilmezken ama erkekler bilirken, içeridekiler kadın ya da erkek birer insan değil, “bacasız fabrikalar”daki birer makine, birer eşya, birer sermayedir. “Biz” kadın iken, “onlar” “kadın” bile değildir. Alım satım değeri olan her şey gibi onların da “kalitesi”nden söz edilmektedir. Zaten bu röportajın verildiği, Mehmet Ali Birand'ın yapımcı ve sunuculuğunu üstlenmiş olduğu 32. Gün adlı belgesel programın 1992 tarihli “Manukyan Dosyası” adlı bölümünde Birand, programın girişinde yaptığı konuşmada Manukyan'ın “ticari başarısının sırrını” araştırdıklarını belirtmiştir. Manukyan'ın “ticari başarısının sırrını” araştırdığı bir kez daha vurgulanması gereken ve Manukyan'ın, “Gün boyu üzerinde aynı eşofmanla dert dinleyip yardım dağıtıyor”, “Namus düşkünleri O'nun kazanç kapısıyla uğraşadursun, O Şişli'deki evinde yok olup giden İstanbul'a, değişen değer yargılarına ağıt yakıyor” gibi şiirsel ifadelerle anlatıldığı bu program, bu çalışmanın tartışmaya açtığı her bir olgu için, yalnızca Türk basın ve daha da genelde iletişim tarihi açısından değil, daha birçok çalışma alanı açısından, oldukça trajik bir örnek ve bir tahlil nesnesi haline gelmektedir.

Temsildeki aynı değersizleştirmeyi *Milliyet*'in “Haftüalite” adlı köşesinde yazan Metin Çakmak'ın, Manukyan'ın o yılki vergi rekortmenliğini değerlendirdiği yazısında (“Manukyan”, *Milliyet*, 19 Nisan 1991: 16) da görmek mümkündür. Çakmak, konuyu diğer örneklerde olduğu gibi yine ekonomik kavramlar, değerler ve vergi vermek bakımlarından ele almış, bu bağlamdaki değerlendirmesini “Milyonlarca metrekarelik tesislerde on binlerce işçi çalıştıran işyerleri dururken, 2.5 metrekarelik işyerlerinde az sayıda sermaye” ile vergi rekortmeni olmak sorunsalı üzerine temellendirmiştir. Genelev odalarının birer “işyeri”, kadınların ise “sermaye” olarak değerlendirilmesinin, daha önceki bölümlerde tartışılan ekonomik ve ticari kavramsallaştırmaya yine iyi bir örnek olmasının ötesinde, barındırdığı, insanı her türlü yaşamsal hakları bakımından yok sayma ve insani varlığını değersizleştirme bakımından ima ettikleri üzerinden okumak gerekmektedir.

Seks işçisi kadınlar yerine ve onlar adına basın çoğu kez Manukyan'ı konuşturmuştur. Canan Barlas, Manukyan ile yaptığı bir röportajda (“Manukyan İle Bir Öğle Vakti”, *Milliyet*, 30 Ocak 1994: 22) Manukyan'ın “sadelikten ve iyi kalplilikten hoşlandığını söyledikten sonra devam etmiştir: “Seks sektöründe çalışan kadınların hiç de mutsuz olmadıklarını söylüyor. ‘Onlar bu hayattan vazgeçemezler. Çünkü hem kazanıyor hem de eğleniyorlar’ diyor. Kısa zamanda çok para kazanmaya başlarıymış, çok da harcarlarmış...”. Barlas'ın yazısı, Manukyan'ın aileye verdiği ulvi değer, nezaket ve doğru sözlülüğe ne kadar değer verdiği, misafiri ne kadar çok sevdiği, zeki ve sevimli biri olduğu, ne büyük bir yaşam sevinci ile dolu olduğu gibi tespitleri ile devam etmektedir. Oysa aynı Manukyan 1988 yılında *Milliyet*'e verdiği bir röportajında (“Patroniçeden Kızlara Öğüt”, *Milliyet*, 1 Temmuz 1988: 2) genelev ortamının bir kadın için hiç de iç açıcı bir ortam olmadığını, “kötü niyetli erkeklerin genç kızları evlenme vaadiyle kandırarak bu yola düşürdüklerini”, bu nedenle de kızların çok dikkatli olmaları gerektiğini de söylemiştir.

3.2.4. Diğer

Radikal, medyada Matild Manukyan'a ilişkin olarak yapılan tanımlamalara diğer örneklerde görülenlerden çok daha başka bir kavramı daha dahil etmiş ve yazısında, her ne kadar bu alanda çalışan insanların bir sömürü ve tahakküm düzenine tabi olmak durumunda kaldıklarına işaret etmiş olsa da, diğer gazetelerde yer almayan ve destek görmeyen bir biçimde, Manukyan'ın Ermeni kimliğine işaret ederek, buna içkin de bir mağduriyet tanımlaması sunmuştur. ("Vergilendirilmiş Kazanç Kraliçesi", *Radikal*, 10 Şubat 2007, <http://www.radikal.com.tr/hayat/vergilendirilmis-kazanc-kralicesi-867060/>). "Hrant Dink'in göstere göstere öldürülüşü, Türkiye'de bir Ermeni ya da herhangi bir başka azınlık olarak varolmanın ne kadar zor olduğunu bir kere daha gösterdi" ifadeleriyle başlayan yazı, "Yakın tarihimizde, Türkler sofrasında bir Ermeni, erkekler sofrasında bir kadın, kurtlar sofrasında bir mama olarak varolmuş bir figür de var ama. Her nasıl olduysa, Matild Manukyan, Türkiye'nin en büyük genelev patroniçesi, vergi rekortmeni sıfatını da taşıyarak 87 yıl gördü İstanbul'da. Öyle ya da böyle, mücadele dolu bir 87 yıl..." diye devam etmiştir.

Bu türlü bir "öteki" tanımlaması ve temsiline, *Agos*'ta 24 Şubat 2009'da yayımlanan bir yazıda ("Bir Mit ya da Bir Tabu: Matild Manukyan", 24 Şubat 2009, <https://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/bir-mit-ya-da-bir-tabu-matild-manukyan>) da rastlanmıştır. *Agos*, Manukyan hakkında, "Bazıları, dâhil olmaları beklenen grubun ya da topluluğun beklentisi dışında davranarak "öteki" olmaya bir kaç katı daha yoğun maruz kalırlar. Bazı kadınları ve anneleri hümanizm ve hatta feminizm dahi dışarıda bırakabilir. Konu, bu bazıları olduğunda onlara refleks gösterme açısından en zıt grupların bile bir arada hareket etme potansiyelleri çok yüksektir. Bu katmerli ötekiler, yaşam mücadelelerini çoğu kez marjinal düzeyde ve tek başlarına verirler... Yaşamı boyunca bu türden bir ötekiliğin en belirgin portresi olmuştur Matild Manukyan" şeklinde bir yorum yapıldığı görülmektedir. *Agos* gibi "yayın hayatına başladığı günden itibaren azınlık hakları, insan hakları, demokrasinin savunuculuğunu yapan" ve gazetenin kurucusu Hrant Dink tarafından "solcu, devrimci, sivil toplumcu ve laik olarak" tanımlanan (Eraslan, 2007: 53, 219) bir gazetenin, Manukyan'ın kadın ticareti üzerine inşa ettiği yaşamını, bir "hayat mücadelesi" olarak tanımlaması oldukça ilgi çekicidir.

Aydınlık'ta yayımlanmış bir köşe yazısında ("Kârhaneciler ve Kerhaneciler", *Aydınlık*, 9 Kasım 1995, <https://baskinoran.com/karhaneciler-ve-kerhaneciler/>) Baskın Oran da yine, Manukyan'ın Ermeni kimliğine vurgu yapmıştır. Oran, yazısında "Bn. Manukyan ya genelevci olduğundan, ya zengin olduğundan, ya vergi rekortmeni olduğundan, ya hayırsever olduğundan, yada Ermeni olduğundan suikaste uğramıştır. Genelevcilik yüzünden bombalandığı teorisi zayıftır. Çünkü, şimdiye kadar hiçbir genelev patronuna bomba atılmamıştır... Bn. Manukyan'ın zengin, vergi rekortmeni, hayırsever yada Ermeni olması yüzünden bombalandığı da zayıf olasılıktır, çünkü başka zenginler, vergi rekortmenleri, hayırseverler yada Ermeniler sürekli tehdit edilip bombalanmamaktadır. Galiba Bn. Manukyan bütün bu niteliklerin birleşmesi nedeniyle birtakım kişiler tarafından bombalanmıştır. Bu kişiler, anlaşıldığı kadarıyla, bir Ermeni'nin Türkiye'de kalkıp da zengin, vergi rekortmeni ve sevilen hayırsever olmasını hazmedememiştir. Genelevcilik olgusu, Türkiye'nin boğazına kadar gömülmüş bulunduğu bu ikiyüzlü pürühenlik ortamında, bu kişilerin kanlı eylemlerini haklı göstermek için "legalize ve rasyonalize" edici sebep olarak kullanılmışa benzemektedir. Anlaşılan, Türkiye'de kerhaneciler, kârhanecileri pek sevmemektedir" ifadelerini kullanmıştır. Dikkat edilirse burada, Manukya'nın vergi rekortmenliğinin yanı sıra "sevilen" bir "hayırsever" olduğu baştan kabul edilmiş, asıl sorun ve Manukyan'a yapılan tüm saldırıların da temel nedeni olarak "Ermeni" kimliğine vurgu yapılmıştır.

18 Ağustos 1997 tarihli *Milliyet*'te haberi verildiği üzere ("İstanbul'un Madamı", *Milliyet*, 18 Ağustos 1997: 17) Manukyan, o günlerde Fransız gazetesi *Liberation*'a da konu olmuş, gazete yine Manukyan'ın Ermeni kimliğine atıf yaparak, Manukyan'ın Türkiye'deki Ermeni toplumunun en önemli temsilcilerinden biri olduğunu yazmıştır. Manukyan'ın bu gazeteye verdiği röportajda kendisini bir "feminist" olarak tanımladığı ve laiklik ilkesine sarsılmaz biçimde bağlı olduğunu vurguladığı da, *Milliyet* tarafından yorumuz bir biçimde aktarılmıştır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Başta haber metinleri olmak üzere tüm medya içerikleri gerçeklikleri yeniden inşa etmek üzere bilinçli ve kasıtlı olarak biçimlendirilmiş, üretilmiş ürünlerdir ve bu üretim süreci toplumsal güç ve iktidar ilişkilerinden, üretim-tüketim ilişkilerinden bağımsız değildir. Bu güç ve iktidar çevreleri, bu çalışma örneğinde de, siyasal ve ekonomik gücü elinde bulunduran kişiler olarak belirginleşmektedir. Siyasal erkler, iradesini ortaya

koyduğu yasal düzenlemelerle konuya oldukça detaylı, geniş bir çerçeve çizerken, konunun en mağdur ve ortada bir suç ve/veya etik/ahlaki ihlal varsa buna dahil olmakta ya da olmamakta en az irade gösterebilen kesimi olan “hayat kadınlarını”, bu çerçevenin odağına oturtmuştur. Bu çerçeve yalnız yasal düzlemde değil, pratik yaşamda da bu kadınları toplum açısından büyük bir sorun olarak imlemiştir. Ancak bu “sorun etme” durumu, siyasal iradenin ya da toplumun, bu kadınların yaşam koşullarının zorluğunu veya hayatta kalma mücadelelerini “dert edinme” biçiminde değil, onları, var olan bu “ahlaksızlığın” neredeyse sorumlusu ilan ederek, kamusal hemen her alandan dışlama, görünmez, duyulmaz kılma biçiminde olmuştur. Yönetmelik irade yine yasal düzenlemelerle fuhuş bir iş kolu, genelevleri ve fuhuş yapılan özel haneleri ise bir çeşit “ticarethane” olarak tanımlamış, buralardan vergi toplamış, bu işte çalışan kadınları ise “sermaye” şeklinde konumlandırarak, her türlü sömürüye açık bir biçimde “sermaye sahibinin” ellerine teslim etmiştir. Manukyan örneğinde de görüldüğü gibi, bu yasal çerçeve bu tür “sermaye sahibi”nin de ideolojik çerçevesinin temelini ve kurduğu sömürü sisteminin meşruiyet zeminini oluşturmuştur. Medya da bu süreçte kendi enstrümanlarıyla yer almıştır. Çalışmanın kuramsal tartışma kısmında da anlatıldığı gibi, medyanın içinde ortaya çıktığı ve var olmaya devam ettiği sistemle olan ilişkiler ağı göz önünde bulundurulduğu müddetçe, bu bulgulara şaşırma mümkün değildir. Zira medyanın işleyişi, ürettiği her türlü içerik ve onlarda ürettiği temsiller aracılığıyla yeniden inşa ettiği gerçeklik, içinde bulunduğu sistemde var olan güç, iktidar ve sömürü ilişkilerinden bağımsız değildir. Dikkat edilirse Manukyan örneğinde siyasal iktidarın, konunun taraflarından olan ekonomik iktidarların ve medyanın kullandığı dil birbiriyle çelişmemekte, hatta zaman zaman örtük bir biçimde de olsa, birbirini onaylamakta, desteklemektedir. Bu dil ile oluşturulan temsilde şiddet, insan hakları ihlalleri, sömürü ilişkileri gibi asıl etik/ahlaki sorunlar görmezden gelinirken, konunun asıl tarafları olan seks işçisi kadınların kendi hikayeleri, görüşleri veya tanıklıklarına ise neredeyse hiç yer verilmemiştir. Böylelikle, okuyucu ve/veya izleyicilerin, konuya ilişkin gerçekliği farklı boyutlarıyla yorumlamak ve tartışmakta kullanabilecekleri kavramlar ve kavramsallaştırmalar bilinçli bir şekilde çizilen referans çerçevesinden dışlanmış, tartışmanın sınırları arzu edilen gerçekliğin inşası üzere yine bilinçli kavramsal tercihlerle net bir biçimde belirlenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen veriler, medyada kadının temsiline ilişkin olarak çoğunlukla medyanın homojen bir kadın kimliği üzerinden tüm kadınlara dair bir kadın temsili ürettiğine yönelik iddiaları da tartışmaya açabilecek niteliktedir. Zira çalışmada elde edilen temsil örnekleri, kendisi de bir kadın olan Matild Manukyan ile seks işçisi diğer kadınlara dair çeşitli temsil biçimlerini bir arada görebilmeyi ve karşılaştırabilmeyi mümkün kılmıştır. Sonuç olarak görülmektedir ki, temsilin biçimini belirleyen şey “cinsiyet”ten öte, güç ve iktidarın ölçüsüdür. Bir başka deyişle, farklı kadınlıkların farklı biçimlerde temsil edildiği, dolayısıyla kadının temsili bakımından “hangi kadın?” sorusunun anlamlı hale geldiği söylenebilir.

Kaynaklar

- Açıkalin, N. (2013). Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği. *Çalışma ve Toplum: Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 38, 243-281.
- Arsan, E. D. (2004). Medya Güç İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu. Ç. Dursun (ed.), *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* içinde (151-182. ss.). Ankara: Elips.
- Aziz, A. (1994). *Medya, Şiddet ve Kadın: 1993 Yılında Türk Basınında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi*. Ankara: KSSGM Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye. (2014). Türkiye’de Seks İşçilerinin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı: İhtiyaçlar ve Öneriler. Erişim adresi <https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/T%C3%BCrkiyede-Seks-%C4%B0%C5%9F%C3%A7ilerin-Cinsel-Sa%C4%9F%C4%B1-%C4%9F%C4%B1-ve-%C3%9Creme-Sa%C4%9F%C4%B1-%C4%9F%C4%B1-Rapor.pdf>
- Brawn K. M. ve Roe-Sepowitz D. (2008). Female juvenile prostitutes: exploring the relationship to substance use. *Child Youth Serv Review*, 30 (12), 1395-1402.
- Cacho, L. (2012). *Slavery Inc.: The Untold Story of International Sex Trafficking*. Edinburg: Portobello Books.
- CETAD (2013). Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti. E. Küntay ve M. Çokar (ed.). Erişim adresi <https://www.cetad.org.tr/CetadData/Books/46/pdf-dosyasini-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf>
- CETAD (2007). Ticari Seks Medya Dosyası. E. Küntay ve M. Çokar (ed.). Erişim adresi http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/CETAD_resimli.pdf
- Cevizci, A. (2008). *Etiğe Giriş* (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.

- Coşkun, E. (2018). *İnsan/Kadın Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*. Ankara: CEİD Yayınları.
- Coşkun, E. (2014). Türkiye’de Göçmen Kadınlar ve Seks Ticareti. *Çalışma ve Toplum*, 3, 185-206.
- Dalla R. L. (2000). Exposing The “Pretty Woman” Myth: A Qualitative Examination of The Lives of Female Streetwalking Prostitutes. *Journal of Sex Research*, 37, 344-353.
- Do Espirito Santo, M. E. ve Etheredge G. D. (2004). And Then I Became A Prostitute: Some Aspects of Prostitutes in Dakar, Senegal. *Social Science Journal*, 41, 137-46.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim Kuram Kritik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Erder, S. ve Kaşka, S. (2011). Turkey in The New Migration Era: Migrants Between Regularity and Irregularity. Paçacı-Elitok, S. ve Straubhaar, T. (ed). *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities* içinde (113-132. ss.). Hamburg: Hamburg University Press.
- Eraslan, H. (2007). *Agos: Türkçe-Ermenice Bir Gazetenin Tarihi (1996-2005)*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Ezgi, O. (2019). Cinsel Sömürü ve Seks Endüstrisi. Erişim adresi <http://www.marksistteori3.org/114-marksist-teori/sayi-38-temmuz-agustos-2019/946-cinsel-somuru-ve-seks-endustrisi.html>
- Farley M. ve Haling N. (1998). Prostitution, Violence and Posttraumatic Stress Disorder. *Women & Health*, 1998 (27), 37-49.
- Hall, S. (1997). İdeoloji ve İletişim Kuramı. S. İrvan (ed.), *Medya Kültür Siyaset* içinde (79-96. ss.). Ankara: Ark Yayınları.
- Heidensohn, F. (1985). *Women and Crime*. London: Macmillan.
- Jeffreys, S. (2008). *The Idea of Prostitution*. North Melbourne: Spinifex Press.
- Kaya, A. E. E. (2020). Liberal Medya Etiğinin Sorgulanması ve Alternatif Medya Etiğinin Türkiye Haberciliği Üzerinden Değerlendirilmesi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 283-299.
- Lowman J. (2000). Violence and The Outlaw Status of (Street) Prostitution in Canada. *Violence Against Women*. 6 (9), 987-1011.
- McLaughlin, L. (1991). Discourses Of Prostitution/Discourses Of Sexuality. *Critical Studies in Mass Communication*, 8 (3), 249-272.
- Odabaşı, A. B., Şahinoğlu, S., Genç, Y. ve Bilge, Y. (2012). The Experiences of Violence and Occupational Health Risks of Sex Workers Working in Brothels in Ankara. *Balkan Medical Journal*, 29 (2), 153-159.
- Potterat J. J., Brewer D. D., Muth S. Q., Rothenberg R. B., Woodhouse D. E., Muth J. B., et al. (2004). Mortality in a Long-Term Open Cohort of Prostitute Women. *American Journal of Epidemiology*, 159 (8), 778-785.
- Raymond, J. (2013). *Not a Choice, Not a Job*. Dulles VA: Potomac Books.
- Sargın, A. (2006). Pornografiye ve Seks Endüstrisine Hayır!. Erişim adresi <https://m.bianet.org/bianet/kadin/86376-pornografiye-ve-seks-endustrisine-hayir>
- Selek, P. (2007). *Maskeler, Süvariler, Gacılar, Ülker Sokak: Bir Alt kültürün Dışlanma Mekanı*. İstanbul: İstiklal Kitabevi.
- Senn T. E., Carey M. P. ve Venable P. A. (2008). Childhood and Adolescent Sexual Abuse and Subsequent Sexual Risk Behavior: Evidence From Controlled Studies, Methodological Critique, and Suggestions For Research. *Clinical Psychology Review*, 28 (5), 711-735.
- Simsek S, Kisa A. ve Dziegielewska S. F. (2003). Sex Workers And The Issues Surrounding Registration İn Turkey. *Journal of Health & Social Policy*, 17 (3), 55-69.
- Thompson, S. E. (2000). Prostitution-A Choice Ignored. *Women’s Rights Law Reporter*, 21 (3), 217-247.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- Uzun, R. (2016). *İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar* (3. Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ward H. ve Day S. (2006). What happens to women who sell sex? Report of a unique occupational cohort. *Sexually Transmitted Infections*, 82 (5), 413-417.
- Zengin, A. (2011). *İktidarın Mahremiyeti: İstanbul’da Hayat Kadınları, Seks işçiliği ve Şiddet*. İstanbul: Metis Yayınları.

Gazeteler

- Agos, 24 Şubat 2009.
- Aydınlık, 9 Kasım 1995.
- Cumhuriyet, 13 Nisan 1991.
- Cumhuriyet, 31 Aralık 1991.
- Cumhuriyet, 17 Nisan 1992.
- Cumhuriyet, 15 Ocak 1994.
- Cumhuriyet, 20 Haziran 1995.

Hürriyet, 25 Nisan 1995.
Hürriyet, 31 Aralık 2003.
Hürriyet, 22 Şubat 2004.
Milliyet, 23 Ocak 1985.
Milliyet, 20 Haziran 1985.
Milliyet, 30 Haziran 1988.
Milliyet, 1-2 Temmuz 1988.
Milliyet, 26 Nisan 1990.
Milliyet, 12 Nisan 1991.
Milliyet, 19 Nisan 1991.
Milliyet, 16 Mart 1992.
Milliyet, 22 Nisan 1992.
Milliyet, 3 Ekim 1992.
Milliyet, 20 Ekim 1992.
Milliyet, 3 Kasım 1992.
Milliyet, 1 Aralık 1993.
Milliyet, 30 Ocak 1994.
Milliyet, 11 Temmuz 1994.
Milliyet, 25 Nisan 1995.
Milliyet, 16 Haziran 1995.
Milliyet, 23 Haziran 1995.
Milliyet, 25-26 Haziran 1995.
Milliyet, 25 Ağustos 1995.
Milliyet, 3 Ekim 1995.
Milliyet, 6 Ekim 1995.
Milliyet, 21 Ekim 1995.
Milliyet, 16 Şubat 1996.
Milliyet, 22 Nisan 1996.
Milliyet, 18 Ağustos 1997.
Milliyet, 22 Şubat 2001.
Milliyet, 18 Şubat 2021.
Sabah, 11 Eylül 1985.
Sabah, 19 Şubat 2001.
Sabah, 2 Temmuz 2006.
Sözcü, 15 Ağustos 2020.
Radikal, 10 Şubat 2007.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uydıklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
